תלמוד בבלי · ראשונים · רי״ף · סדר מועד

רי"ף פסחים

רבנו יצחק אלפסי [הרי"ף]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

רי"ף פסחים

רבנו יצחק אלפסי [הרי"ף]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/ריף-פסחים/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף א. 4
דף א: 4
דף ב. 5
דף ב: 5
דף ג. 6
דף ג: 7
דף ד. 7
דף ד: 7
דף ה. 8
דף ה: 9
דף ו. 9
דף ו: 10
דף ז. 10
דף ז: 11
דף ח. 12
דף ח: 12
דף ט. 13
דף ט: 14
דף י. 14
דף י: 15
דף יא. 16
דף יא: 16
דף יב. 17
דף יב: 18
דף יג. 19
דף יג: 20
דף יד. 20
דף יד: 21
דף טו. 21
דף טו: 22
דף טז. 23
דף טז: 24
דף יז. 25
דף יז: 26
דף יח. 27
דף יט. 28
דף יט: 28
דף כ. 29
דף כ: 30
דף כא. 31
דף כא: 32
דף כב. 33
דף כב: 34
דף כג. 35
דף כג: 37
דף כד. 38
דף כד: 39
דף כה. 39
דף כה: 40
דף כו. 42
דף כו: 43
דף כז. 43
דף כז: 44
דף כח. 45

דף א.

אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר וכל מקום שאין מכניסין בו חמץ אין צריך בדיקה ובמה אמרו שתי שורות במרתף מקום שמכניסין בו חמץ בית שמאי אומרים שתי שורות על פני כל המרתף ובית הלל אומרים שתי שורות החצונות שהן העליונות:

גמ' מאי אור רב הונא אמר נגהי ורב יהודה אמר לילי דכולי עלמא (דף ג.) בין לרב הונא בין לרב יהודה אור אורתא הוא ולא פליגי מר כי אתריה ומר כי אתריה באתריה דרב הונא קרו אור נגהי באתריה דרב יהודה קרו לילי ותנא דידן מאי טעמא לא תני לילי לישנא מעליא נקט דאמר ר' יהושע בן לוי לעולם אל יוציא אדם דבר מגונה מפיו שהרי עיקם הכתוב שמונה אותיות ולא הוציא דבר מגונה שנאמר (בראשית ו) מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה, אשר איננה טהורה ותאנא דבי ר' ישמעאל לעולם יספר אדם

דף א:

בלשון נקיה שהרי בזב קראו מרכב ובאשה קראו מושב ואומר (איוב ט"ו:ה') ותבחר לשון ערומים ואומר (איוב ל"ג:ג') ודעת שפתי ברור מללו:

(דף ג:) הנהו תרי תלמידי דהוו יתבי קמיה דרבי חד אמר מפני מה בוצרין בטהרה ומוסקין בטומאה וחד אמר מפני מה בוצרין בטהרה ואין מוסקין בטהרה אמר רבי מובטח אני בזה שמורה הוראה בישראל ולא היו ימים מועטין עד שהורה הוראה בישראל ומנו רבי יוחנן:

(דף ד.) והשתא דקיימא לן אור אורתא הוא ודכולי עלמא מיהא חמץ לא איתסר אלא משש שעות ולמעלה כדבעינן למימר לקמן אמאי מקדמינן ובדקי' מאורתא נשתהי עד למחר ונבדוק בשית וכי תימא זריזין מקדימין למצות כדכתיב (ויקרא יג) וביום השמיני ימול בשר ערלתו מלמדי שכל היום כשר למילה אלא שהזריזין מקדימין למצות שנאמר (בראשית כ"ב:ג') וישכם אברהם בבקר נבדוק מצפרא אמר רב נחמן בר יצחק בשעה שבני אדם מצויין בבתיהן ואור הנר יפה לבדיקה אמר אביי הלכך האי צורבא מרבנן לא ליפתח בעידניה באורתא דתליסר נגהי ארביסר דילמא ממשכא ליה שמעתא אתי לאמנועי ממצוה:

המשכיר בית לחבירו בארבעה עשר אם עד שלא מסר לו המפתח חל ארבעה עשר על המשכיר לבדוק ואם משמסר לו המפתח חל ארבעה עשר על השוכר לבדוק (דף ד:) איבעיא להו המשכיר בית לחבירו בחזקת שהוא בדוק ומצאו שאינו בדוק מהו מי הוי

כמקח טעות או לא ופשטה אביי דלא הוי כמקח טעות בין באתרא דיהבי אגרא ובדקי ובין באתרא דבדקי אינהו גופייהו מ"ט ניחא ליה לאיניש לקיומי מצוה

דף ב.

בין בגופיה בין בממוניה תנן התם ר"מ אומר אוכלין כל חמש ושורפין בתחלת שש רבי יהודה אומר אוכלין כל ארבע ותולין כל חמש ושורפין בתחלת שש דכ"ע מיהת חמץ משש שעות ולמעלה אסור מנלן אמר אביי תרי קראי כתיבי כתיב (שמות י"ב:י"ט) שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם וכתיב (שמות י"ב:ט"ו) אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם הא כיצד לרבות ארבעה עשר לביעור ואימא לרבות ליל ארבעה עשר לביעור (דף ה.) ביום כתיב ואימא מצפרא אך חלק דהוה ליה בתחלת שבע ועבדו רבנן הרחקה יתירה כי היכי דלא ליגע באיסורא דאורייתא:

(דף ה:) ת"ר (שמות יב) שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם מה תלמוד לומר והלא כבר נאמר [2]לא יראה לך שאור ולא יראה לך חמץ לפי שנאמר [1]לא יראה לך שאור ולא יראה לך חמץ שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה יכול יקבל פקדונות מן הנכרים ויטמין תלמוד לומר לא ימצא אין לי אלא נכרי שלא כבשתו ואין שרוי עמך בחצר נכרי שכבשתו ושרוי עמך בחצר מנין ת"ל לא ימצא ואין לי אלא בבתים בבורות שיחין ומערות מנין תלמוד לומר (שמות יב) בכל גבולך ועדיין אני אומר בבתים עובר משום בל יראה ובל ימצא ובל יטמין ובל יקבל פקדונות מן הנכרים בגבולין שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה מנין ליתן את האמור של זה בזה ואת האמור של זה בזה תלמוד לומר שאור שאור לגזירה שוה נאמר שאור בבתים ונאמר שאור בגבולין מה שאור האמור בבתים עובר משום בל יראה ובל ימצא ובל יטמין ובל יקבל פקדונות מן הנכרים אף שאור האמור בגבולין עובר משום בל יראה ובל ימצא ובל יטמין ובל יקבל פקדונות מן הנכרים ומה שאור האמור בגבולין שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של

דף ב:

אחרים ושל גבוה אף בבתים כן אמר מר יכול יטמין ויקבל פקדונות מן הנכרים ת"ל לא ימצא והאמרת רישא שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה לא

[1] צ"ל לא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור
[2] צ"ל לא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור

קשיא הא דקביל עליה אחריות הא דלא קביל עליה אחריות ואי קביל עליה אחריות אסור דהוה ליה כדידיה כדאמר להו רבא לבני מחוזא בעירו חמירא דבני חילא מבתייכו כיון דאילו מיגניב או מיתביד ברשותייכו קאי ובעיתו לשלוטי כדידכו דמי ואי לא קביל עליה אחריות שרי

(דף ו.) אמר רבא בהמת ארנונא פטורה מן הבכורה (ואע"ג דמצי מסלק ליה בזוזי) עיסת ארנונא חייבת בחלה ואף על גב דלא מצי מסליק ליה בזוזי מ"ט בהמה אית לה קלא דלנכרי היא עיסה לית לה קלא דלנכרי היא

(אמר רב יהודה אמר רב המוצא חמץ ביום טוב כופה עליו את הכלי ואמר רב יהודה אמר רב חמצו של נכרי עושה לו מחיצה י' טפחים) ואמר רב יהודה אמר רב המפרש בים והיוצא בשיירא קודם ל' יום אין זקוק לבער תוך ל' יום זקוק לבער אמר רבא הא דאמרת קודם ל' יום אין זקוק לבער לא אמרן אלא שאין דעתו לחזור אבל אם דעתו לחזור אפילו קודם שלשים יום זקוק לבער ואזדא רבא לטעמיה דאמר רבא העושה את ביתו אוצר קודם שלשים יום אין זקוק לבער תוך שלשים יום זקוק לבער ולא אמרן אלא שאין דעתו לפנותו אבל דעתו לפנותו אפילו קודם שלשים יום נמי זקוק לבער הני ל' יום מאי עבידתייהו כדתניא שואלין בהלכות הפסח

דף ג.

קודם הפסח שלשים יום מאי טעמא שהרי משה עומד בפסח ראשון ומזהיר בפסח שני (דף ו:) אמר רב יהודה הבודק צריך שיבטל היכי מבטל דאמר הכי (כל חמירא דאיכא ברשותי דלא חמיתיה ולא ביערתיה ליבטיל וליהוי כעפרא) מאי טעמא אמר רבא גזירה שמא ימצא גלוסקא יפיפיה דדעתיה עילויה וליבטליה כד משכח לה דילמא משכח לה בתר איסורא ולא מצי מבטיל לה דלאו ברשותיה קיימא דאמר רבי אלעזר משום ר' ישמעאל שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו ואלו הן בור ברשות הרבים וחמץ משש שעות ולמעלה (דף ז.) וניבטליה בשית כיון דאיסורא דרבנן עליה לא מצי מבטיל לה דלאו ברשותיה קיימא דאמר רב גידל אמר רב המקדש אשה בחמץ משש שעות ולמעלה ואפילו בחיטי קורדנייתא דשרירן ויבישן אין חוששין לקידושיו דאיסורי הנאה נינהי וניבטליה בארבע

דף ג:

ובחמש כיון דלאו זמן איסורא הוא ולאו זמן ביעורא הוא דילמא פשע ולא מבטיל לה והא דתניא היה יושב בבית המדרש ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו מבטל בלבו אחד שבת ואחד יום טוב בשלמא שבת מצינן לה כגון שחל שבת בארבעה עשר אלא יו"ט קשיא דהא בתר איסורא היא ואוקימנא התם בתלמיד היושב בפני רבו ונזכר שיש לו עיסה מגולגלת בתוך ביתו ומתירא שמא תחמיץ דליקדים ולבטיל לה קודם דתחמיץ אבל לבתר דאחמיצה לא מצי מבטל לה אמר רב יהודה הבודק צריך שיברך מאי מברך רב פפי משמיה דרבא אמר על ביעור חמץ רב פפא משמיה דרבא אמר לבער חמץ (דף ז:) והלכתא על ביעור חמץ ומיבעי ליה לאיניש

דף ד.

לברוכי ברישא והדר בדיק דאמר רב יהודה אמר שמואל כל המצות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן אמר רב חסדא חוץ מן הטבילה בלבד מאי טעמא דאכתי גברא לא חזי תניא נמי הכי טבל ועלה בעלייתו הוא אומר ברוך אתה ה' אמ"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו על הטבילה ומפרשי לה רבנן דבטבילת גר בלבד אמר אבל שאר חייבי טבילות מברכין ואחר כך טובלין דהא קיימא לן נדה קוצה לה חלתה ומחייבא לברוכי להפריש חלה ותנן נמי (ברכות כא:) זב שראה קרי ונדה שפלטה ש"ז צריכין טבילה טעמא דראה קרי ופלטה ש"ז הא לא ראה קרי ולא פלטה ש"ז קורין ומתפללין ואין צריכין טבילה:
בודקין את החמץ לאור הנר וכו' מפני שאור הנר יפה לבדיקה ת"ר אין בודקין לא לאור החמה ולא לאור הלבנה ולא לאור האבוקה אלא לאור הנר (דף ח.) מפני שאור הנר יפה לבדיקה ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר (שמות י"ב:י"ט) שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם ואומר (בראשית מ"ד:י"ב) ויחפש בגדול החל ובקטן כלה וימצא וגו' ואומר (צפניה א':י"ב) בעת ההיא אחפש את ירושלים בנרות

דף ד:

ואומר (משלי כ':כ"ז) נר ה' נשמת אדם חופש כל חדרי בטן ואכסדרה דנפיש נהורה בודקין אותה אפילו לאור החמה:
כל מקום שאין מכניסין בו חמץ אין צריך בדיקה וכו' (הא [3]דאמרי ב"ה שתי שורות החיצונות שהן העליונות פליגי בפירושה רב ושמואל והלכה כשמואל דאמר עליונה

[3] צ"ע אם זה לשון רבי' אי לא דהא הרי"ף ז"ל בפי' המשנה כ' דרבינו השמיט דבר זה מספרו

ושלפנים הימנה דהויין להו תרווייהו עליונות) ת"ר חורי הבית העליונים והתחתונים וגג היציע ורפת בקר ולולין ומתבן ואוצרות יין ושמן אין צריכין בדיקה והתניא אוצרות יין צריכין בדיקה התם במסתפק מהן:

תני ר' חייא עשו אוצרות שכר בבבל כאוצרות יין בארץ ישראל במסתפק מהן:

(וככר בשמי קורה לא סגי בביטול אלא צריך סולם להורידו דילמא נפיל ואתי למיכליה) אמר רב חסדא בי דגים אין צריך בדיקה והתניא צריך בדיקה לא קשיא הא ברברבי הא בזוטרי אמר רבה בר רב הונא בי מילחי ובי קירי צריכין בדיקה אמר רב פפא בי ציבי ובי תמרי צריכין בדיקה תניא חור שבין אדם לחבירו זה בודק עד מקום שידו מגעת וזה בודק עד מקום שידו מגעת והשאר מבטלו בלבו (דף ח:) תניא חור שבין יהודי לארמאי זה בודק עד מקום שידו מגעת והשאר מבטלו בלבו פלימו אומר כל עיקר אינו בודק מפני הסכנה שמא יאמר הנכרי כשפים הוא עושה לי:

אמר רבא חצר אינה צריכה בדיקה מפני שהעורבים מצויין שם:

(דף ט.) **מתני'** אין חוששין שמא גררה חולדה מבית לבית וממקום למקום א"כ מחצר לחצר ומעיר לעיר אין לדבר סוף (דף י:) ר' יהודה אומר בודקין אור ארבעה עשר ובארבעה עשר בשחרית ובשעת הביעור וחכ"א אם לא בדק אור ארבעה עשר יבדוק בארבעה עשר לא בדק בארבעה עשר יבדוק בתוך המועד לא בדק בתוך המועד יבדוק לאחר המועד ומה שהוא משייר יניחנו בצינעה כדי שלא יהא צריך בדיקה אחריו פירוש בתוך המועד ולאחר המועד בתוך הפסח ולאחר הפסח:

גמ' ומה שהוא משייר יניחנו בצינעה וכו' כגון שהניח עשר ומצא תשע אבל אם לא ידע כמה הניח אף על פי שלא

דף ה.

הצניעו אינו צריך לחזור ולבדוק דהא תנן אין חוששין שמא גררה חולדה מבית לבית וכו':

והיכא דבדק ולבתר הכי חזאי עכברא דעאל לביתא ובפומיה פיתא דנהמא אע"ג דעאל להההוא ביתא ואשכח פירורין לא אמרינן מיכל אכל העכברא להההיא פיתא והני פירורין דידה אינון אלא אמרי' פרורין מעלמא אינון וצריך למיבדק על ההיא פיתא דעכברא דאמר רבא תינוק נכנס וככר בידו ונכנס אחריו ומצא פירורין אין צריך בדיקה שדרכו של תינוק לפרר עכבר נכנס וככר בפיו ונכנס אחריו ומצא פירורין צריך בדיקה שאין דרכו של עכבר לפרר:

מתני' (דף יא:) ר"מ אומר אוכלין כל חמש ושורפין בתחלת שש ר' יהודה אומר אוכלין כל ארבע ותולין כל חמש ושורפין בתחלת שש:

גמ' מאי טעמא לא אוכלין כל חמש (דף יב:) גזירה משום יום המעונן דכיון דליכא חמה אתי למיטעי ומיחלף ליה חמש בשבע אי הכי אפי' ארבע נמי לא ליכול אמר רב פפא ארבע זמן סעודה לכל היא ולא אתי למיטעי אמר רב נחמן אמר רב הלכה כר' יהודה:

(דף יג.) ת"ר ארבעה עשר שחל להיות בשבת מבערין את הכל מלפני השבת ושורפין תרומות תלויות טמאות וטהורות ומשיירין מזון שתי סעודות מן הטהורות כדי

דף ה:

לאכול עד ארבע שעות דברי ר' אלעזר איש ברתותא שאסר משום ר' יהושע וכן הלכה:

סלקא להו אור לארבעה עשר

כל שעה שמותר לאכול (דף כא.) מאכיל לבהמה ולחיה ולעופות ומוכרו לנכרי ומותר בהנאתו עבר זמנו אסור בהנאתו ולא יסיק בו תנור וכירים ר' יהודה אומר אין ביעור חמץ אלא שריפה וחכמים אומרים מפרר וזורה לרוח או מטיל לים:

גמ' מתני' דלא כרבי יהודה דאי רבי יהודה הא איכא חמש דאינו אוכל ומאכיל וכבר פסק רב הלכה כרבי יהודה:

ומותר בהנאתו: פשיטא לא צריכא שחרכו קודם זמנו וכדרבא דאמר רבא חרכו קודם זמנו מותר בהנאתו אפילו לאחר זמנו:

(עבר זמנו אסור בהנאתו: לא צריכא לשעות דרבנן דאמר רב גידל אמר רב חייא בר יוסף אמר רב המקדש [4]משש שעות ולמעלה אפי' בחטי קורדנייתא אין חוששין לקידושין):

אמר חזקיה מנין לחמץ בפסח שאסור בהנאה שנא' (שמות י"ג:ג') לא יאכל חמץ לא יהא בו היתר אכילה:

א"ר יעקב א"ר יוחנן בכל מתרפאין במקום סכנה חוץ מעצי אשרה דתניא (דף כה.) ר"א

דף ו.

אומר אם נאמר (דברים ו) בכל נפשך למה נאמר בכל מאדך ואם נאמר בכל מאדך למה נאמר בכל נפשך לומר לך אם יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו לכך נאמר בכל מאדך ואם יש לך אדם שגופו חביב עליו מממונו לכך נאמר בכל נפשך

[4] עי' פ"ק

כי אתא רבין אמר ר' יוחנן בכל מתרפאין חוץ מע"ז וגילוי עריות (דף כה:) ושפיכות דמים ע"ז הא דאמרן גלוי עריות ושפיכות דמים מאי היא דתניא רבי אומר כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש וכי מה ענין רוצח אצל נערה מאורסה אלא הרי זה בא ללמד ונמצא למד מקיש רוצח לנערה מאורסה מה נערה מאורסה ניתן להצילה בנפשו אף רוצח ניתן להצילו בנפשו ומקיש נערה מאורסה לרוצח מה רוצח יהרג ואל יעבור אף נערה מאורסה תהרג ואל תעבור ורוצח גופיה מנא לן סברא הוא

דף ו:

כי ההוא דאתא לקמיה דרבא א"ל אמר לי מרי דוראי זיל קטליה לפלניא ואי לא קטילנא לך אמר ליה [לקטלך ולא תקטליניה] מאי חזית דדמא דידך סומק טפי דילמא דמא דהאיך סומק טפי:

מר בר רב אשי אשכחיה לרבינא דקא שייף לה לברתיה בגוהרקי דערלה א"ל אימור דאמור רבנן בשעת הסכנה שלא בשעת הסכנה מי אמור אמר ליה האי אישתא צמירתא כשעת הסכנה דמיא ואיכא דאמרי הכי קאמר ליה מידי דרך הנאתן קא עבידנא:

אמר אביי הכל מודים בכלאי הכרם שלוקין עליהן אפילו שלא כדרך הנאתן דלא כתיבה בהו אכילה איתמר הנאה הבאה לו לאדם בעל כרחו אביי אמר מותרת ורבא אמר אסורה אפשר וקא מכוין כולי עלמא לא פליגי דאסיר לא איפשר ולא קא מכוין כולי עלמא לא פליגי דשרי כי פליגי דאפשר ולא קא מיכוין איכא דאמרי אפשר ולא קא מיכוין היינו פלוגתא דר"ש ורבי יהודה לר' יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור אסור לר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר מותר כי פליגי דלא אפשר וקא מכוין אביי אמר מותר ורבא יאמר אסור וקיי"ל כרבא:

(דף כו:) ולא יסיק בו תנור וכירים: ת"ר תנור שהסיקו בקליפי ערלה או בקשין של כלאי הכרם חדש יותץ ישן יוצן אפה בו את הפת רבי אומר הפת אסורה וחכ"א הפת מותרת בשלה על גבי גחלים ד"ה הפת מותרת והתניא בין חדש בין ישן יוצן לא קשיא הא דתניא יותץ ר' אליעזר היא דסבר זה וזה גורם אסור והא דתניא

דף ז.

יוצן רבנן היא דסבור זה וזה גורם מותר והלכתא זה וזה גורם מותר כרבנן והכי אסיקנא במסכת ע"ז בפרק כל הצלמים בענין זורעין תחתיה ירקות בימות הגשמים דר' יוסי סבר זה וזה גורם מותר (דף מט.) ואמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יוסי ואמרינן התם

ההיא גינתא דאיזדבל בזבל דע"ז שלחה רב עמרם קמיה דרב יוסף כי האי גונא מאי אמר ליה הכי אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כדבי יוסי.

ולענין אפה בו את הפת הלכה כר' דאמר הפת אסורה משום דיש שבח עצים בפת (דף כח.) דהא אמר רב יהודה אמר שמואל רבי אומר הפת מותרת וחכמים אומרים הפת אסורה ומשום דבהא סבר שמואל דהלכה כרבי ואפילו מחביריו אפכה ותני להכי היכי דתיקום רבנן לאיסורא הלכך קערות וכוסות וצלוחיות שבשלן בעצי ערלה אסור וקדרה נמי אסורה דקא מקבלה בישולא מקמיה דנייתו עצים דהיתרא כי פליגי בתנור למאן דאמר זה וזה גורם אסור אסור ולמאן דאמר זה וזה גורם מותר מותר וקיימא לן זה וזה גורם מותר כדפרשינן:

[5](וחכ"א מפרר וזורה לרוח או מטיל לים:

ופרישנא מפזר וזורה לרוח או מפזר ומטיל לים אלמא אפי' לים בעי פירור וכל שכן לשאר נהרות וחטים של חמץ בעו שחיקה והדר מטיל לים):

מתני' (דף כח.) חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר בהנאה ושל ישראל אסור שנאמר (שמות י"ג:ז') לא יראה לך חמץ:

נכרי (דף ל:) שהלוה את ישראל על חמצו אחר הפסח מותר בהנאה וישראל שהלוה את הנכרי על חמצו אחר הפסח אסור בהנאה:

(דף לא:) חמץ שנפלה עליו מפולת הרי הוא כמבוער ר' שמעון בן גמליאל אומר כל שאין הכלב יכול לחפש אחריו:

גמ' (דף כט.) האי דקתני חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר בהנאה לאו למימרא דבאכילה אסור אלא משום דקא בעי למיתנא ושל ישראל אסור בהנאה תנא נמי גבי נכרי מותר בהנאה אבל חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר ואפי' באכילה ומתני' רבי שמעון היא דאמר חמץ בין לפני זמנו

דף ז:

בין לאחר זמנו אינו עובר עליו בולא כלום ובדין הוא דאפילו של ישראל נמי לאחר הפסח מותר אלא האי דקתני ושל ישראל אסור קנסא הוא דקא קניס ר"ש הואיל ועבר עליה בבל יראה ובל ימצא וכי קא קניס ר' שבעון בעיניה אבל על ידי תערובות לא קניס הלכך חמץ של נכרי דלא עבר עליו בבל יראה ובל ימצא מותר אפילו באכילה וכן הלכתא:

[5] ד"ת מ"ז

(דף ל.) אמר רבא הלכתא חמץ בזמנו בין במינו ובין שלא במינו אסור ומדלא קא יהיב שיעורא למלתיה שמע מינה במשהו (כרב) ושלא בזמנו בין במינו ובין שלא במינו מותר כר' שמעון דהא רבי שטעון לא קניס אלא בעיניה אבל ע"י תערובת לא:
אמר רב קדרות בפסח ישברו

דף ח.

ושמואל אמר אל ישברו אבל משהי להו עד לאחר זמנו ועביד בהו בין במינו בין שלא במינו.
והלכתא כותיה דשמואל דקאי כר' שמעון:
תניא אין לשין את העיסה בחלב ואם לש כל הפת כולה אסורה מפני הרגל עבירה (דף ל:) כיוצא בו אין טשין את התנור באליה ואם טש כל הפת כולה אסורה עד שיוסק התנור ואי שני להו ועביד להו כעין תורא שרי דכיון דשני בהו מידע ידיע דלהיכרא עבד להו הכי דלא ליתו בהו לידי תקלה ולפיכך מותרין:
והאי בוכיא דאפי בה חמירא כוליה שתא אסירא למיפא בה מצה בפסח משום דהיסקו מבחוץ הוא. ואי מלייה גומרי והסיקו מבפנים שפיר דמי:
והני סכיני דפיסחא מגעיל להו ולקתייהו

דף ח:

ברותחין ובכלי ראשון אמר רב הונא בריה דרב יהושע ועץ פרור מגעילו ברותחין ובכלי ראשון קסבר כבולעו כך פולטו:
נקוט האי כללא בידך דמאני דאעא ומני דפרזלא ושאר מיני מתכות וברמי דגללי דאישתמש בהו חמירא כולה שתא בכלי ראשון צריך למיגעלינהו בכלי ראשון והני דאישתמש בהו בכלי שני כגון קערות וכיוצא בהן כי שדי עלייהו רותחין בכלי שני ומשהי להו בגוייהו עד דפלטן שפיר דמי דגמרינן להו מגיעולי נכרים דכתיב בהן כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהר
(ע"ז דף עה:) ת"ר הלוקח כלי תשמיש מן הנכרים דברים שלא נשתמש בהן כל עיקר מטבילן והן טהורין דברים שנשתמש בהן ע"י צונן כגון כוסות וצלוחיות וקיתוניות מדיחן ומטבילן והן טהורין דברים שנשתמש בהן על ידי חמין כגון יורות וקומקמוסין ומחמי חמין מגעילן ומטבילן והן טהורין דברים שנשתמש בהן ע"י האור כגון שפודין

ואסכלאות מלבנן ומטבילן והן טהורין [6]כיצד מגעילן אמר רב הונא מניח יורה קטנה לתוך יורה גדולה:
ויורה גדולה מאי עביד לה ת"ש דההיא יורה דהוה בי רב עוקבא אהדר לה [7]לישא אפומא ומליא מיא וארתח אמר רבא מאן חכים למעבד הכי אלא רב עוקבא דגברא רבא הוא וקסבר כבולעו כך פולטו מה בולעו בניצוצות אף פולטו בניצוצות.
והני מילי בשאר ימות השנה אבל בפיסחא דאסיר למעבד בלישא עביד לה גדנפא דטיגא ומרתח לה:
(מכלתין דף ל:) בעו מיניה מאמימר הני מאני דקוניא מהו לאישתמושי בהו בפסח ירוקי לא תיבעי לך דודאי אסירי כי תיבעי לך חיורי ואוכמי היכא דאית בהו קרטופני לא תיבעי לך דודאי אסירי כי תיבעי לך דשיעי מאי אמר להו חזינא להו

דף ט.

דמדייתי ומדמדייתי ודאי בלעי והתורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא מידי דופיו לעולם ומאי שנא הכא מגבי יין נסך דדרש מרימר קוניא בין ירוקי בין אוכמי בין חיורי שרו אמר להו זה תשמישו על ידי חמין וזה תשמישו ע"י צונן האי דדרש מרימר לענין יין נסך דקוניא ירוקי שרי לית הלכתא כותיה דקיי"ל כרב זביד דאמר ירוקי אסירי משום דמיצריף וכבר ברירנא לה במס' ע"ז ודקא מקשינן הכא מדאמימר לאו מירוקי קא מקשינן אלא מחיורי ואוכמי קא מקשינן:
אמר רב חנן בר רב יצחק אמר רב חייא בר אשי אמר שמואל כל כלי חרס שנשתמש בהן חמץ בצונן מותר להשתמש בהן מצה בצונן חוץ מבית שאור הואיל וחימוצו קשה:
אמר אביי ובית חרוסת כבית שאור שחימוצו קשה דמי:
אמר רבא הני אגני דמחוזא הואיל ותדירי למילש בהו חמירא ומשהי בהו חמירא כבית שאור שחימוצו קשה דמי ואע"ג דרויחן ושליט בהו אוירא אסירי והאידנא נהוג עלמא דלא לאישתמושי בפיסחא במאני דפחרא עתיקי אבל בחדתי שפיר דמי:
מתני' (דף ל:) נכרי שהלוה

[6]שם עז.
[7]שם עו: צ"ל גדנפא דלישא

דף ט:

את ישראל על חמצו אחר הפסח מותר בהנאה (דף לא.) כגון שהרהינו אצלו (שם ע"ב) וא"ל קני לך מעכשיו אי לא מייתינא לך זוזי מכאן עד יום פלוני ואי לא אמר ליה קני לך מעכשיו לא קני ליה נכרי וקם ליה ברשותיה דישראל ואסיר וכן הלכה:
חמץ שנפלה עליו מפולת הרי הוא כמבוער אמר רב חסדא וצריך שיבטל בלבו:
רשב"ג אומר כל שאין הכלב יכול לחפש אחריו.
תאנא וכמה חפישת הכלב שלשה טפחים:
מתני' (דף לה.) אלו דברים שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח בחטים ובשעורים ובכוסמין ובשיבולת שועל ובשיפון ויוצאין בדמאי ובמעשר ראשון שניטלה תרומתו ובמעשר שני ובהקדש שנפדו והכהנים בחלה ובתרומה אבל לא בטבל ולא במעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו ולא במעשר שני והקדש שלא נפדו חלות תודה ורקיקי נזיר עשאן לעצמו אינו יוצא בהן למכור בשוק יוצא בהן:
גמ' תאנא כוסמין מין חטין שיבולת שועל ושיפון מין שעורים כוסמין גולפא שיפון דשרא שיבולת שועל שיבולי תעלא.
הני אין

דף י.

אורז ודוחן לא מנא הני מילי אמר ר' שמעון בן לקיש וכן תאנא דבי ר' ישמעאל וכן תאנא דבי ר' אליעזר בן יעקב דאמר קרא (דברים ט"ז:ג') לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות דברים הבאים לידי חימוץ אדם יוצא בהן ידי חובתו במצה יצאו אלו שאינן באין לידי חימוץ אלא לידי סירחון:
אמר רבה בר בר חנה אמר ר"ש בן לקיש עיסה שנילושה ביין ושמן ודבש אין חייבין על חימוצה כרת מאי טעמא דרבי שמעון בן לקיש דהוי להו מי פירות ומי פירות אין מחמיצין (דף לו.) תניא אין לשין את העיסה ביין ושמן ודבש ואם לש רבן גמליאל אומר תשרף מיד וחכ"א תאפה מיד אמר רבי עקיבא שבתי היתה אצל רבי אליעזר ורבי יהושע ולשתי את העיסה ביין ושמן ודבש ולא אמרו לי דבר ואע"פ שאין לשין בו מקטפין בו אתאן לת"ק וחכמים אומרים את שלשין בו מקטפין בו ואת שאין לשין בו אין מקטפין בו ושוין שאין לשין את העיסה בפושרין:
הא מתני' אוקימנא בגמרא ביום שני אבל ביום ראשון לא ואפילו לר' עקיבא משום דהוי לה מצה עשירה ומסתברא לן כר' עקיבא והלכתא כוותיה ביום ראשון דבעינן לחם עוני

ואסיר אבל ביום שני דלא בעינן לחם עוני שרי דהא ר' יהושע בן לוי כוותיה סבירא ליה דאמר להו לבניה יומא קמא לא תלושו לי בחלבא מכאן ואילך לושו לי ולישנא בתרא ביומא קמא לא תלושו לי בדובשא מכאן ואילך לושו לי ובודאי דהא מתניתא בשמן ע"י מים היא שנויה דהא קיטוף שמן על ידי מים הוא שלשין במים תחלה ומקטפין בשמן ות"ק דאסר בלישה שרי בקיטוף ור"ג ורבנן אסרי בין בלישה בין בקיטוף ואי לאו דעבד ר"י בן לוי דהוא אמורא

דף י:

עובדא כר"ע הוה אמרינן הלכתא כרבנן דאסרי בין בלישה בין בקטוף כדקיי"ל בכל דוכתא דלא איפסיקא בה הלכתא בהדיא ויחיד ורבים הלכה כרבים אלא השתא כיון דאשכחן דר' יהושע בן לוי דהוא בתרא עבד עובדא כר' עקיבא ש"מ דהלכה כר' עקיבא ולא מצית למימר דלית הילכתא כר' יהושע בן לוי חדא דלא אשכחן אמורא דפליג עליה ועוד דהא גמרא אייתי ראיה מיניה ואי לאו הלכתא כוותיה היכי אייתי ראיה מיניה אלא ודאי הלכה הוא ואשכחן מקצת רבוותא דאסרי בין בלישה בין בקיטוף בין ביום ראשון בין ביום שני כרבנן ואיתא רבוותא אחרינא דשרו ואנן כתבינן מאי דסבירא לן:

(דף לו:) ת"ר (דברים טז) לחם עוני פרט לחלוט ואשישה יכול לא יצא אדם ידי חובתו בפסח אלא בפת הדראה בלבד ת"ל (דברים טז) מצות מצות ריבה הכתוב ואפילו כמצתו של שלמה אם כן מה ת"ל לחם עוני פרט לחלוט ואשישה פירוש פת הדראה פת סובין:

(ואי קשיא לך הא דאמרינן (יבמות מ.) האי חלוט דאמרינן מצה היא למאי הילכתא אמר רבינא לומר שארס יוצא ידי חובתו בפסח התם שחלטו כרותחין הכא שחלטו בדבש דיקא נמי דקתני דומיא דאשישה ש"מ) (דף לז.) תניא בית שמאי אומרין אין אופין פת מרובה ביום טוב ובית הלל מתירין והני מילי בשאר ימים טובים אבל בימות הפסח אסיר למילש ולמיפא יותר מחמשת רבעים קמח ועוד היינו שיעור חלה והיינו דאמר (דף מח.) רבא קבא מלוגנאה לפיסחא:

תנו רבנן יוצאין בפת נקיה והדראה ובסריקין המצוירין בפסח ואע"פ שאמרו אין עושין סריקין המצוירין בפסח אמר רבי יהודה דבר זה שאל ביתוס בן זונן לחכמים מפני מה אין עושין סריקים המצוירין בפסח אמרו לו מפני שהאשה שוהה עליהן ומחמצתן אמר להם אפשר יעשנו כדפוס ויקבענו כיון אמרו לו יאמרו כל הסריקים אסורין וסריקי ביתוס מותרין ולא של נחתומין אמרו אלא של כל אדם אבל של נחתומין כיון דבקיאי

דף יא.

לא שהו בהו:

תנו רבנן הדובשנין והסופגנין והאיסקריטין וחלת המשרת והמדומע כולן פטורין מן החלה אמר ר' שמעון בן לקיש הללו מעשה אילפס הן ור' יוחנן אמר מעשה אילפס חייבין והללו שעשאן בחטה וכ"ע בין לר' יוחנן בין לר' שמעון בן לקיש הרתיח ולבסוף הדביק חייב בחלה דלחמא הוא כי פליגי בשהדביק ולבסוף הרתיח ר' שמעון בן לקיש סבר כמעשה חטה הן ופטירי ור' יוחנן סבר כמעשה אילפס הן ולא שנא הרתיח ולבסוף הדביק

דף יא:

ולא שנא הדביק ולבסוף הרתיח נהמא הוא וחייב בחלה ואדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח.

והילכתא כרבי יוחנן והכי קא פסק רב אחא משבחא במעשה אילפס כרבי יוחנן ובעל הלכות אמר משמיה דכהן צדק שפסק כר"ש בן לקיש כשהרתיח ולבסוף הדביק ואיכא דפסק כר' יהודה דאמר אין לחם אלא האפוי בתנור בלבד אבל מעשה אילפס לא שנא הרתיח ולבסוף הדביק ולא שנא הדביק ולבסוף הרתיח אין קרוי לחם ואין חייב בחלה ואין אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח ואין מברכין עליו המוציא ואשכחן עלה פירכא מההיא דאמרינן בפרק החולץ (דף מ.) והאי חלוט דקא אמרינן מצה היא למאי הלכתא אמר רבינא לומר שאדם יוצא בה ידי חובתו בפסח אלמא אע"ג שחלטה מעיקרא כיון דאפייה בתנור או באילפס לחם היא ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח:

תניא יוצאין במצה נא ובמצה העשויה באילפס מאי מצה נא אמר רב יהודה אמר שמואל כל שפורסין אותה ואין חוטין נמשכין הימנה והיכא דאפה מצה על ארעא וקא מינטר לה שפיר נפק בה ידי חובתו בפסח כדאמרינן (ברכות לח.) מר זוטרא קבע סעודתיה עילויה ומברך עליו המוציא וג' ברכות אמר מר זוטרא בר רב אשי (הואיל) ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח מ"ט (דברים טז) לחם עוני כתיב ביה:

והיכא דאיכא זקן או חולה דלא יכיל למיכל מיניה ביבשתא שרו ליה במיא עד דמירככא ואכיל לה עד דלא מיתמחא דתנן [8]יוצאין ברקיק השרוי ובמבושל שלא נימוח דברי רבי מאיר ר' יוסי אומר יוצאין ברקיק השרוי אבל לא במבושל אע"פ שלא נימוח משום דבעינן טעם מצה וליכא:

[8] שם לח: וכאן מא.

מתני' (דף לט.) ואלו ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח בחזרת ובעולשין ובתמכא ובחרחבינא ובמרור יוצאין בהן ידי חובתו בפסח בין לחין בין יבשין אבל לא שלוקין ולא כבושין ולא מבושלין ומצטרפין לכזית ויוצאין בקלח שלהן ובדמאי ובמעשר ראשון שניטלה תרומתו ובמעשר שני והקדש שנפדו:

גמ' חזרת חסא עולשין הנדבי תמכא אמר רבה בר בר חנה תמכתא שמה וקורין לה בלשון ערבי אל שלים חרחבינא אמר ר"ש בן לקיש אצוותא דדיקלא ויש שפירשו אל קוצעינא ויש שפירשו אל הנדקוקי רבינא אשכחיה לרב אחא בריה דרבא דהוה קא מהדר אמרריתא אמר ליה מאי דעתיך משום דמרירין טפי והא אנן חזרת תנן ותנא דבי שמואל חזרת וא"ר אושעיא מצוה בחזרת ואמר רבא מאי חזרת חסא דחס רחמנא עלן ואמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן למה נמשלו מצרים למרור לומר לך מה מרור זה תחלתו רך וסופו קשה אף מצרים תחלתן רך ולבסוף קשה א"ל הדרי בי:

(דף לט:) יוצאין בהן בין לחין בין יבשין:

אמר רב חסדא לא שאנו אלא קלח אבל עלין לחין אין יבישין לא:

מתני' אין שורין את המורסן לתרנגולין אבל חולטין האשה לא תשרה את המורסן שתוליך בידה למרחץ אבל שפה היא על בשרה יבש לא ילעוס אדם חטים ויתן על מכתו

דף יב.

בפסח מפני שהן מחמיצות:

גמ' ת"ר אלו דברים שאין באין לידי חמוץ האפוי והמבושל וחלוט שחלטו ברותחין מבושל אדמבשיל ליה אחמוע מיחמע אמר רב פפא אפוי שבשלו קאמרינן:

תניא רבי יוסי ברבי יהודה אומר קמח שנפל דלף עליו אפילו כל היום כולו אינו בא לידי חמוץ אמר רב פפא והוא דעביד טיף טיף כנגד טיף טיף:

אמרי דבי רבי שילא ותיקא שרי והתניא ותיקא אסור לא קשיא הא במיא ומילחא הא במישחא ומילחא דכיון דלית בה מיא משחא מי פירות הוא ומי פירות אין מחמיצין פירוש ותיקא קמח מבושל במים ומלח:

אמר מר זוטרא לא לימחי איניש קידרא קימחא דאבישונא דילמא לא בשיל שפיר ואתי לידי חימוץ פירוש קימחא דאבישונא שתיתא דשבולי רטיבתא (דף מ.) אמר אביי לא ליחריך איניש תרתי שבולי בהדי הדדי דילמא נפקי מיא מהא ועיילי בהא ואתיא לידי חמוץ א"ל רבא אי הכי אפילו חדא נמי אלא אמר רבא מי פירות נינהו ומי פירות אין מחמיצין וקיימא לן כרבא

ת"ר אין לותתין את השעורין בפסח, ואם לתת נתבקעו אסורות לא נתבקעו מותרות רבי יוסי אומר שורן בחומץ וחומץ צומתן אמר שמואל אין הלכה כר' יוסי אמר רב חסדא אמר מר עוקבא לא נתבקעו ממש אלא כל שאילו מניחן על פי הביב והם מתבקעות מאליהן ושמואל אמר נתבקעו ממש עבד שמואל עובדא נתבקעו ממש
ואנן כיון דלא איפסיקא בהאי מילתא הילכתא בהדיא לא כמר עוקבא ולא כשמואל עבדינן לחומרא כמר עוקבא דהויא לה ספיקא דאורייתא וספיקא דאורייתא לחומרא והני מילי לענין מיכלינהו להנהו שערי בעינייהו אבל אי משתכחי בהדי בישולא ולא נתבקעו כיון דאיסור תערובת חמץ במשהו דרבנן היא לא אסרינן ליה להוא בישולא דמשתכחי ביה תרי ותלת שערי אלא אם כן נתבקעו כשמואל משום דהויא ליה ספיקא דרבנן וספיקא דרבנן לקולא ויש אומרים דהלכה כשמואל דמר עוקבא תלמיד דשמואל (מ"ק טז:) הוה וקיימא לן דאין הלכה כתלמיד במקום הרב ועוד דהא עבד ליה שמואל עובדא ואי לאו דקים ליה דהכי הלכתא לא עביד בה עובדא:
אמר רב בעל נפש לא ילתות כלומר מי שמדקדק עצמו במצות לא ילתות אפי' חיטי דשרירן אמר רב נחמן מאן דציית ליה לאבא אכיל נהמא בחובשיהו דבי רב הונא לתתי בי רבה בר אבוה לתתי והאידנא שדרו ממתיבתא דאין אנו בקיאין ללתות הילכך לא שרי לן למילתת וחליטה נמי ליכא בזמן הזה מאן דידע למיחלט הילכך אסור:
ומיבעי ליה לאיניש לנטורי קימחא דפיסחא מעידן קצירה דאמר קרא (שמות י"ב:י"ז) ושמרתם את המצות ואמר להו רבא להנהו דמהפכי כיפי כי מהפכיתו הפיכו לשום מצה כלומר הזהרו בהן שלא יבא עליהם מים פירוש כיפי עמרים:
(דף מ:) ההיא ארבא דטבעה בחישתה שרייה רבא לזבוניה לנכרים איתיביה רבה בר ליואי לרבא בגד שאבד בו כלאים הרי זה

דף יב:

לא ימכרנו לנכרי ולא יעשנו מרדעת לחמור אבל עושה אוחו תכריכין למת:
נכרי מ"ט לא לאו משום דהדר ומזבין ליה לישראל הדר אמר רבא ניזדבנינהו קבא קבא לישראל כי היכי דכליא קמי פיסחא:
תנו רבנן אין מוללין את הקדרות בפסח והרוצה שימלול נותן את הקמח ואחר כך נותן את החמץ ויש אומרים נותן את החמץ ואחר כך נותן את הקמח עולא אמר אחד זה ואחד זה אסור משום לך לך אמרין לנזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב וכן הלכתא, אבל

בחסיסי שרי דהא [9]רבה גופיה מחוי ליה בחסיסי פירוש חסיסי מצה אפויה שטוחנין אותה ומבשלין אותה במים ומוללין בה את הקדרות:

מתני' אין נותנין את הקמח לתוך החרוסת ולא לתוך החרדל ואם נתן יאכל מיד ורבי מאיר אוסר אין מבשלין את הפסח לא במשקין ולא במי פירות אבל סכין ומטבילין אותו בהם מי תשמישו של נחתום ישפכו מפני שהן מחמיצין:

גמ' אמר רב כהנא מחלוקת לתוך החרדל אבל לתוך החרוסת דברי הכל ישרף מיד:

(דף מב.) מי תשמישו של נחתום וכו':

תניא שופכן במקום מדרון ואין שופכן במקום האשבורן:

אמר רב יהודה אשה לא תלוש אלא במים שלנו דרש רבא אשה לא תלוש לא בחמה ולא בחמין ולא בחמי חמה ולא במים הגרופים פירוש מים שנשאבו בו ביום אלא במים שלנו ולא תגביה ידה מן התנור עד שתגמור את הפת כלומר שלא תתעסק בדבר אחר ותניח העיסה וצריכה שני כלים של מים אחד שמקטפת בו ואחד שמצננת בו את ידיה:

איבעיא להו עברה ולשה מאי מר זוטרא אמר מותר ורב אשי אמר אסור וקיימא לן כרב אשי ולא מיבעיא מיתב בשימשא ומילש דאסור אלא אפילו מיתב תותי רקיעא ביומא דעיבא ומילש אסור ואע"ג דלא נפלה שמשא בההיא דוכתא מאי טעמא יומא דעיבא כוליה שימשא:

סליקו להו כל שעה

דף יג.

ואלו עוברין בפסח כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי וזיתום המצרי וזומא של צבעין ועמילן של טבחין וקולן של סופרים ר' אלעזר אומר אף טיפולי נשים זה הכלל כל שהוא מין דגן הרי זה עובר בפסח הרי אלו באזהרה ואין בהן משום כרת:

גמ' הא דתנן שכר המדי וחומץ האדומי בדאית בהו מיא עסקינן אבל לית בהו מיא לא דקיימא לן דמי פירות אין מחמיצין ובגמרא דבני מערבא אמרי וכולהו על ידי מוי:

כותח הבבלי. משום קומניתא דאומא דאית ביה ונקרית כובז אלבון:

(דף מב:) חומץ האדומי דרמו ביה שערי: וזיתום המצרי.

תני רב יוסף תילתא שערי ותילתא קורטמי ותילתא מילחא:

וזומא של צבעין. הכא תרגימו מיא דחיזרא:

[9]בגמ' הגי' רבא

ועמילן של טבחין, פת תבואה שלא הביאה שליש שמניחין אותה על פי הקדרה ושואבת את הזוהמא:
וקולן של סופרים. הכא תרגימו פרודא דאושכפי וסופרים נמי מדבקין בהם ניירותיהן (דף מג.) ת"ר (שמות י"ב:כ') כל מחמצת לא תאכלו לרבות כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי וזיתום המצרי יכול יהא ענוש כרת תלמוד לומר (שמות י"ב:ט"ו) כי כל אוכל חמץ ונכרתה על חמץ דגן גמור ענוש כרת ועל עירובו עובר בלאו דברי רבי אליעזר וחכמים אומרים על חמץ דגן גמור ענוש כרת ועל עירובו בלא כלום, אע"ג דאמור רבנן על עירובו בלא כלום מילקא הוא דלא לקי

דף יג:

אבל איסורא איכא וכי אמרי רבנן נמי דלא לקי הני מילי היכא דליכא כזית בכדי אכילת פרס כגון כותח הבבלי וכיוצא בו אבל היכא דאיכא כזית בכדי אכילת פרס אפילו לרבנן לקי:
(דף מח.) **מתני'** בצק שבסדקי עריבה אם יש כזית במקום אחד חייב לבער ואם לאו בטל במיעוטו וכן לענין טומאה אם הקפיד עליו חוצץ ואם רוצה בקיומו הרי הוא כעריבה בצק החרש אם יש שם כיוצא בו שהחמיץ הרי זה אסור:
גמ' ואם לאו בטל במיעוטו: אמר רב יהודה אמר שמואל לא שנו אלא במקום העשוי לחזק אבל במקום שאין עשוי לחזק חייב לבער מכלל דכזית אפילו במקום העשוי לחזק חייב לבער:
(דף מה:) ת"ר עריבת העבדנין שנתן לתוכה קמח תוך שלשה ימים חייב לבער לאחר שלשה ימים אינו חייב לבער אמר ר' נתן במה דברים אמורים שלא נתן לתוכה עורות אבל נתן לתוכה עורות אפי' תוך שלשה ימים אינו חייב לבער אמר רבא הלכה כרבי נתן ואפי' יום אחד ואפי' שעה אחת:
ת"ר הפת שעיפשה ונפסלה מלאכול לאדם והכלב יכול לאוכלה מטמאה טומאת אוכלין בכביצה ונשרפת עם הטמאה כפסח הא אם נפסלה מלאכול

דף יד.

לכלב אינה צריכה שריפה ותנן נמי כל המיוחד למאכל אדם טמא עד שיפסל מלאכול לכלב הא אם נפסל מלאכול לכלב נפיק ליה מתורת אוכל והוה לי' עפרא בעלמא ותניא

נמי בתוספתא הקילור והאספלנית והרטיה שנתן לתוכה קמח אין צריך לבער מלוגמא שנסרחה אין צריך לבער:
(דף מו.) בצק החרש אם יש שם כיוצא בו שהחמיץ אסור אין שם כיוצא בו מהו אמרבי אבהו אמר רבי שמעון בן לקיש כדי שיהלך אדם מן מגדל נינוה לטבריא דהיינו מיל:
מתני' כיצד מפרישין חלה בטומאה ביום טוב ר' אליעזר אומר לא תקרא לה שם עד שתאפה בן בתירא אומר תטיל בצונן אמר רבי יהושע (דף מו:) לא זהו חמץ שמוזהרין עליו בבל יראה ובל ימצא אלא מפרישתה ומנחתה עד הערב ואם החמיצה החמיצה:
גמ' (דף מח.) תניא רבי אומר הלכה כרבי אליעזר ור' יצחק אמר הלכה כבן בתירא והלכתא כרבי אליעזר כדפסק רבי דקי"ל הלכה כרבי מחברו ועוד דהא דר' אליעזר שייכא בהך אחריתי דר"א (דף מח:) דאמר אף הרודה ונותן פת

דף יד:

לסל הסל מצרפן לחלה וחד טעמא הוא וכבר פסק שמואל הלכה כרבי אליעזר דאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי אליעזר ואמר ר' חנינא ואפי' כעבין דאין נושכות זו בזו הסל מצרפן לחלה אלא מיהו הני מילי בארץ ישראל דחלה דאורייתא היא וכיון שהיא חלה טמאה לא חזיא לאכילה כלל לא לגדול ולא לקטן ולפי שאסור לאפות ביום טוב דבר שאינו אוכל נפש וגם אסור לשרוף קדשים ביום טוב הוצרך לומר לא תקרא לה שם עד שתאפה דכיון דלא נקרא לה שם חלה עדיין לא נתקדש וכל ריפתא וריפתא דאפייה אמרינן הא היא דחזיא לאכילה וכד מיפרשא לחדא מינייהו וקרייה לה חלה אשתריין הנך כולהו ומיתסר לן ההיא חלה בלחוד ושביק לה עד מוצאי יו"ט ושריף לה
אבל חלת חוצה לארץ דמדרבנן היא לא צריכה ולא מידי אלא קורא לה שם ואפי' לכתחלה ואכיל לה כהן קטן דאמר שמואל (בכורות דף טז.) אין חלת חוצה לארץ אסורה אלא למי שטומאה יוצאה עליו מגופו באיש עד שיראה קרי ובאשה עד שתהא נדה ואי ליכא כהן קטן עבדינן כר' אליעזר דאמר לא תקרא לה שם עד שתאפה ולכי נפיק יומי טבא שרפינן לה וכן הלכתא
(דף מו:) איתמר האופה מיו"ט לחול רב חסדא אמר לוקה ורבה אמר אינו לוקה

דף טו.

רב חסדא אמר לוקה לא אמרי' הואיל ואי מקלעי ליה אורחים חזיא ליה השתא נמי חזיא ליה ולוקה ורבה אמר אינו לוקה אמרינן הואיל ואסיקנא (דף מח.) דבפלוגתא

דרבי אליעזר ור' יהושע קא מיפלגי דרבה אמר אמרינן הואיל כר"א ורב חסדא דאמר לא אמרינן הואיל כר' יהושע דר' אליעזר סבר דהאי חלה חמץ שמוזהרין עליה בבל יראה ובל ימצא היא מ"ט דאמרינן הואיל ואי בעי מיתשיל עלה ומשוי לה חול וחזיא ליה והדר מפריש אחריתי השתא נמי כדידיה דמיא ומוזהר עליה בבל יראה ובל ימצא ור' יהושע סבר לא אמרינן הואיל והלכך לא זהו חמץ שמוזהרין עליו בבל יראה ובבל ימצא ואיפסיקא הלכתא כר' אליעזר הלכך הלכתא כרבה דקאי כרבי אליעזר דהלכתא כוותיה:

מתני' (דף מח:) רבן גמליאל אומר שלש נשים לשות כאחת ואופות בתנור אחד זו אחר זו וחכמים אומרים שלש נשים עסוקות בבצק אחת לשה ואחת עורכת ואחת אופה רבי עקיבא אומר לא כל הנשים ולא כל העצים ולא כל התנורין שוין זה הכלל תפח תלטוש בצונן:

גמ' מתני' בשלשה בצקות דרבן גמליאל סבר שלש נשים מתחילות ללוש כאחת שלשה בצקות וכשמגיעות לאפייה אופות זו אחד זו ואע"פ שממתנת השלישית עד כדי שלש הסיקות ושתי אפיות אין הבצק בא לידי חמוץ בשיעור הזה וחכמים אומרים ג' נשים עסוקות בבצק אחת לשה בתחלה וכשמתחלת לערוך מתחלת חברתה ללוש וכשמתחלת הראשונה לאפות והשניה לערוך מתחלת השלישית ללוש שנמצאת כולן עסוקות בבצק בבת אחת אחת אופה שלה ואחת עורכת שלה ואחת לשה שלה והיינו דאמרי' תנא לשה מקטפת וחברתה לשה תחתיה מקטפת אופה וחברתה מקטפת תחתיה אופה לשה וחברתה אופה תחתיה וחוזרות חלילה וכל זמן

דף טו:

שעסוקות בבצק אינו בא לידי חימוץ:

אמר רב קבא מלוגנאה לפיסחא וכן לחלה והא אנן תנן חמש רבעים קמח ועוד חייבין בחלה הכי קאמר קבא מלוגנאה קאי כי האי שיעורא אמר רב יוסף והני נשי דידן נהוג למיפא קפיזא קפיזא בפסחא א"ל אביי מאי דעתיך לחומרא חומרא דאתי לידי קולא הוא דקא מפקען ליה מחלה דעבדן כרבי אליעזר דתניא ר"א אומר אף הרודה ונותן לסל הסל מצרפן לחלה דכתיב (במדבר ט"ו:י"ט) והיה באכלכם מלחם הארץ חלה תרימו ואמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' אליעזר א"ל והא איתמר עלה א"ר יהושע בן לוי לא שנו אלא ככרות של בבל שנושכות זו את זו אבל כעבין לא הא איתמר עלה אמר ר' חנינא אפי' כעבין:

מתני' שיאור ישרף והאוכלו פטור סידוק ישרף והאוכלו חייב כרת איזהו שיאור כקרני חגבים סידוק שנתערבו סדקיו זה בזה דברי ר' יהודה וחכמים אומרים זה וזה האוכלו חייב כרת ואיזהו שיאור כל שהכסיפו פניו כאדם שעמדו שערותיו:

גמ' הא דתנן וחכמים אומרים זה וזה האוכלו חייב כרת תאני לה בתוספתא בשם ר' מאיר ואע"פ כן הילכתא כוותיה משום דתנינן לה במתניתין בלשון חכמים אמר רבא מאי טעמא דר"מ אין לך כל סדק וסדק מלמעלה שאין בו כמה סדקים מלמטה:

מתני' (דף מט.) ארבעה עשר שחל להיות בשבת מבערין את הכל מלפני השבת דברי ר' מאיר וחכ"א בזמנו ר' אלעזר בר צדוק אומר תרומה מלפני השבת וחולין בזמנן:

גמ' תניא א"ר אלעזר בר צדוק פעם אחת שבת אבא ביבנה וחל ארבעה

דף טז.

עשר להיות בשבת ובא זונן ממונה של בית רבן גמליאל ואמר הגיע זמן לבער את החמץ והלכתי אחר אבא ובערנו את החמץ וקיימא לן כר' אלעזר בר צדוק דקאי כרבי אלעזר איש ברתותא דהלכתא כוותיה:

ירושלמי א"ר לוי האוכל מצה בערב הפסח כבא על ארוסתו בבית חמיו והבא על ארוסתו בבית חמיו לוקה:

מתני' ההולך לשחוט את פסחו ולטול את בנו ולאכול סעודת אירוסין בבית חמיו ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו אם יכול לחזור ולבער ולחזור למצותו יחזור ואם לאו יבטל בלבו להציל מן הגייס ומן הנהר ומן הדליקה ומן המפולת יבטל בלבו לשבות שביתת הרשות יחזור מיד:

גמ' תניא ר"ש בן אלעזר אומר כל סעודה שאינה של מצוה אין ת"ח רשאי ליהנות ממנה כגון מאי א"ר יוחנן כגון בת כהן לישראל ובת ת"ח לע"ה דא"ר יוחנן בת כהן לישראל אין זווגן עולה יפה מאי היא אמר רב חסדא או אלמנה או גרושה או זרע אין לה במתניתא תנא או קוברה או קוברתו או מביאתו לידי עניות איני והאמר ר' יוחנן הרוצה שיתעשר ידבק בזרעו של אהרן כ"ש תורה וכהונה מעשרתו לא קשיא הא בת"ח הא בע"ה ת"ר כל ת"ח המרבה סעודתו בכל מקום סוף מחריב את ביתו ומאלמן את אשתו ומייתם את גוזליו ותלמודו משתכחת מידו ומחלוקות רבות עליו ודבריו אינן נשמעין ומחלל שם שמים ושם אביו ושם רבו וגורם שם רע לבנו ולבן בנו עד סוף כל הדורות וגרסי' בפרק

([10]סנהדרין דף נב.) נגמר הדין) אמר רבי אלעזר למה ת"ח דומה בפני עם הארץ מתחלה דומה לקיתון של זהב סיפר עמו דומה לקיתון של כסף נהנה ממנו דומה לקיתון של חרס כיון שנשבר שוב אין לו תקנה

ת"ר לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישא בת תלמיד חכם וישיא בתו לת"ח שאם מת בניו ת"ח ואל ישא בת עם הארץ שאם מת או גולה בניו עמי הארץ תנו רבנן לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישא בת ת"ח וישיא בתו לת"ח משל לענבי הגפן בענבי הגפן דבר נאה ומתקבל ואל ישא בת עם הארץ ולא ישיא בתו לעם הארץ משל לענבי הגפן בענבי הסנה דבר כעור (דף מט:) ואין מתקבל תנו רבנן ששה דברים נאמרו בעם הארץ אין מוסרין לו עדות ואין מקבלין ממנו עדות ואין מגלין לו את הסוד ואין ממנין אותו אפוטרופוס על היתומים ואין מוסרין לו קופה של צדקה ואין מתלוין עמו בדרך ויש אומרים אין מכריזין על אבדתו ותנא קמא אמאי לא תני אין מכריזין על אבדתו קסבר זימנין דנפק מיניה זרעא מעליא ואכיל ליה ומקיים ביה (איוב כו) יכין (רשע) וצדיק ילבש והלכתא כתנא קמא ואי קשיא לך הא דאמרינן התם (חגיגה כב.) כמאן מקבלינן סהדותא האידנא מעם הארץ כמאן כר' יוסי ההוא עם הארץ דהתם לאו כעם הארץ דהכא הוא דאילו התם ליתיה במקרא ובמשנה אבל בדרך ארץ ובמצות איתיה כגון דלא חשיד אשבועתא ואגזלנותא ולא חדא אנפא מאנפי פסלנותא אבל עם הארץ דהכא דחשיד אבל הני דאמרן הוא דהא חשוד על הגניבה ולפיכך אין ממנין אותו אפוטרופוס וחשוד נמי אשפיכות דמים ולפיכך אין מתלוין עמו בדרך ועוד שהוא חשוד על העריות כדאמר ר' אלעזר מותר לנוחרו ביום הכפורים כגון

דף טז:

שהיה רץ אחר הזכור או אחר נערה המאורסה ביוה"כ שמותר להצילו בנפשו כדתנן (סנהדרין עג.) ואלו שמצילין בנפשו וכו':

סליקא להו אלו עוברין

(דף נ.) U **מקום** שנהגו לעשות מלאכה בערבי פסחים עד חצות עושין מקום שנהגו שלא לעשות אין עושין ההולך ממקום שעושין למקום שאין עושין או ממקום שאינן עושין למקום שעושין נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם וחומרי מקום שהלך לשם (דף נ:) ואל ישנה מפני המחלוקת:

[10]צ"ל ד' מיתות

גמ' מאי איריא דתני ערבי פסחים אפילו ערבי שבתות ועי"ט נמי דתניא כל העושה מלאכה בערבי שבתות ובערבי ימים טובים מן המנחה ולמעלה אינו רואה סימן ברכה לעולם התם מן המנחה ולמעלה הוא דאסור סמוך למנחה שרי הכא מחצות אי נמי התם סימן ברכה הוא דאינו רואה הא שמותי לא משמתינן ליה הכא שמותי נמי משמתינן ליה תניא העושה מלאכה בערבי שבתות ובערבי י"ט מן המנחה ולמעלה ובמוצאי שבתות ובמוצאי ימים טובים ובכל מקום שיש נדנוד עבירה לאתויי תענית צבור אינו רואה סימן ברכה לעולם רבא רמי כתיב (תהילים ק"ח:ה') כי גדול מעל שמים חסדך וכתיב (תהלים נז)

דף יז.

כי גדול עד שמים חסדך הא כיצד כאן לעושין לשמה וכאן לעושין שלא לשמה כדרב יהודה אמר רב דאמר רב יהודה אמר רב לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות ואפי' שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה

בני בישן נהוג דלא הוו אזלי מצור לציידן במעלי שבתא אתו בנייהו לקמיה דרבי יוחנן אמרו ליה אבהתין הוי אפשר להו דלא למיתי ולא אתו אנן לא אפשר לן מאי אמר להו כבר קבלו עליהן אבותיכם וכתיב (משלי א':ח') שמע בני מוסר אביך וגו'

תניא דברים המותרין ואחרים נהגו בהן איסור (דף נא.) אי אתה רשאי להתירן בפניהם אמר רב חסדא בכותאי מאי טעמא משום דמסרכי ומדמו מילתא למילתא ואתו למישרי איסורא ולאו כותאי בלחוד הוא דאסיר למישרי להו אלא כל מקום שאינן בני תורה כדתניא רוחצין שני אחים כאחד ואין רוחצין שני אחים כאחד בכבול ומעשה ביהודה והלל בניו של ר"ג שרחצו שניהם כאחד בכבול ולעזה עליהם כל המדינה ואמרו מימינו לא ראינו כך ונשמט הלל ויצא לבית החיצון ולא רצה לומר להם מותרין אתם דתניא עם הכל אדם רוחץ חוץ מאביו וחמיו ובעל אחותו ר' יהודה מתיר באביו מפני כבוד אביו ותאנא תלמיד לא ירחץ עם רבו ואם רבו צריך לו מותר

ירושלמי רבי אלעזר ברבי בון אומר כל דבר שאינו יודע בו שהוא מותר וטועה בו באיסור ונשאל מתירין לו וכל דבר שיודע בו שמותר ונהג בו באיסור ונשאל אין מתירין לו כל הדברים תלו אותן במנהג נשיא דנהגן דלא למעבד עובדא בריש ירחא מנהג ודלא למעבד באפוקי שבתא עד דתתפני סידרא מנהג ובשני ובחמישי עד דתתפני

דף יז:

תעניתא מנהג:
כי אתא רבה בר בר חנה אכל דאייתרא פירש שני מקומות הן בחלב שעל גבי הקבה אחד בקשת וא' ביתר שעל הקשת אסור ושעל היתר איכא מאן דנהג ביה איסורא ואיכא מאן דנהג ביה התירא ובבבל נהגו בו איסור וכי אתא רבה בר בר חנה מארץ ישראל לבבל אכל חלב דאייתרא כמנהג מקומו עול לגביה רב אויא ורבה בר חנין כיון דחזנהו כסייה אתו ואמרו ליה לאבוה דשמואל אמר להו שוינכו ככותאי
ורבה בר בר חנה לית ליה נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם וחומרי מקום שהלך לשם אמר אביי הני מילי מבבל לבבל ומארץ ישראל לארץ ישראל אי נמי מבבל לארץ ישראל אבל מארץ ישראל לבבל כיון דאנן כייפינן להו עבדינן כוותיהו רב אשי אמר אפי' תימא מארץ ישראל לבבל הני מילי היכי שאין דעתו לחזור רבה בר בר חנה דעתו לחזור הוה וקיימא לן כרב אשי דהוה בתרא:
(דף נב.) רב נתן אסיא אתא מבי רב לפומבדיתא ביום טוב שני דעצרת שמתיה רב יוסף איכא דאמרי נגדיה רב יוסף אמר ליה אביי ולישמתיה מר שמותי דהא רב ושמואל דאמרי תרוייהו מנדין על שני ימים טובים של גליות א"ל הני מילי בשאר אינשי אבל הכא צורבא מרבנן הוא דטבא ליה עבדי ליה דבמערבא מימנו אנגידא דצורבא מרבנן ולא מימנו אשמתא פירש מימנו אנגידא מתקבצין אצל הרב ואין מלקין אותו עד שיסכימו כולם להלקותו ולא מימנו אשמתא משום דאין משמתין אלא על דבר חמור ובדבר חמור אין חולקין כבוד לרב אלא משמתין אותו מיד לפיכך השמתא חמורה יותר מן המלקות וגרסי' בפרק ואלו מגלחין (דף יז.) מאי שמתא אמר רב שם מיתה:
מתני' (דף נג.) מקום שנהגו לאכול צלי בלילי פסחים אוכלין מקום שנהגו שלא לאכול אין אוכלין מקום שנהגו להדליק את הנר בלילי יום הכפורים מדליקין מקום שנהגו שלא להדליק אין מדליקין ומדליקין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובמבואות האפלים ועל גבי החולים:
גמ' אמר רב יהודה אמר שמואל אסור לאדם שיאמר בשר זה לפסח הוא מפני שנראה כמקדיש בהמתו בחוצה לארץ ונראה כאוכל קדשים בחוץ אמר רב פפא דוקא בשר אבל חיטי ושערי לא דעבידי אינשי דמנטרי לפיסחא וגדי מקולס אף על גב דלא פריש ואמר זה לפסחא אסור דתניא אמר רבי יוסי תודוס איש רומי הנהיג את בני

דף יח.

רומי לאכול גדיים מקולסין בלילי פסחים שלחו לו אלמלא תודוס אתה גוזרני עליך נידוי שאתה מאכיל את ישראל קדשים בחוץ (דף נג:) ותודוס איש רומי גברא רבה הוה ועוד מטיל מלאי לכיס תלמידי חכמים הוה דא"ר יוחנן כל המטיל מלאי לכיס תלמידי חכמים זוכה ויושב בישיבה של מעלה שנאמר (קהלת ז':י"ב) כי בצל החכמה בצל הכסף:
גרסינן בסוף שני דייני גזירות (דף קיא:) כתיב (דברים ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם וגו' וכי אפשר לו לאדם שידבק בשכינה והלא כבר נאמר (דברים ד':כ"ד) כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא אלא כל המשיא בתו לת"ח והעושה פרקמטיא לת"ח והמהנה ח"ח מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאילו נדבק בשכינה ת"ר אי זהו גדי מקולס כל שצלאו כולו כאחת נחתך ממנו אבר או נשלק ממנו אבר אין זה גדי מקולס:
מקום שנהגו להדליק את הנר: תאנא בין שאמרו להדליק ובין שאמרו שלא להדליק שניהם לא נתכונו אלא לדבר אחד פירש תשמיש המטה:
מתני' (דף נד:) מקום שנהגו לעשות מלאכה בט' באב עושין מקום שנהגו שלא לעשות אינן עושין ובכל מקום ת"ח בטלין בו רשב"ג אומר לעולם יעשה כל אדם עצמו כתלמיד חכם (דף נה.) וחכמים אומרים ביהודה היו עושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות ובגליל לא היו עושין כל עיקר והלילה ב"ש אוסרין וב"ה מתירין עד הנץ החמה ר"מ אומר כל מלאכה שהתחיל בה קודם ארבעה עשר גומרה בארבעה עשר אבל לא יתחיל בה בתחלה בארבעה עשר אע"פ שהוא יכול לגומרה וחכמים אומרים שלש אומניות עושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות החייטין והספרין והכובסין ר' יוסי בר יהודה אומר אף הרצענין:
גמ' איבעיא להו לצורך המועד תנן אבל שלא לצורך המועד אפילו למגמר נמי לא או דילמא שלא לצורך המועד תנן אבל לצורך המועד אתחולי נמי מתחילינן או דלמא בין לצורך בין שלא לצורך מיגמר אין אתחולי לא (דף נה:) תא שמע ר"מ אומר כל מלאכה שהיא לצורך המועד גומרה בארבעה עשר ושלא לצורך המועד לא יגמור ועושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות מקום שנהגו ש"מ נהגו אין לא נהגו לא וש"מ לצורך המועד אין שלא לצורך המועד לא:
מתני' מושיבין שובכין לתרנגולין בארבעה עשר תרנגולת שברחה מחזירין אותה למקומה ואם מתה מושיבין אחרת תחתיה:

גמ' השתא אותבי אותבינן אהרורי מיבעיא אמר אביי סיפא אתא לחול המועד אמר רב הונא לא שנו אלא תוך ג' למרדה דאכתי לא פרחה צימרה מינה ואחר ג' לישיבתה דקא פסדי בציס לגמרי אבל לאחר ג' למרדה דפרחה לה צימרה מינה או תוך ג' לישיבתה דלא פסדי בציס לגמרי לא הדרינן:

מתני' גורפין זבל מתחת רגלי הבהמה בי"ד ובמועד מסלקין לצדדין מוליכין ומביאין כלים מבית האומן אע"פ שאינן לצורך המועד:

גמ' ת"ר הזבל שבחצר מסלקין אותו לצדדין ואם נעשית חצר כרפת בקר מוציאין אותו לאשפה מוליכין ומביאין כלים מבית האומן אע"פ שאינן לצורך המועד אמר רב פפא בדיק לן רבא תנן מוליכין ומביאין כלים מבית האומן ואע"פ שאינן לצורך המועד ורמינהו אין מביאין כלים מבית האומן ואם חשש להן שמא יגנבו מפנן לחצר אחרת ושנינן לה לא קשיא הא בארבעה עשר והא בחולו של מועד בארבעה עשר מביאין ובחולו של מועד אין מביאין אלא אם כן הן לצורך המועד וכן הלכה:

הדרן עלך מקום שנהגו

דף יט.

U (דף צט:) **ערבי** פסחים סמוך למנחה לא יאכל אדם עד שתחשך ואפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב ולא יפחתו לו מארבע כוסות של יין ואפילו מן התמחוי פירוש סמוך למנחה מט' שעות ולמעלה ומנחה גופה מתשע שעות ומחצה ולמעלה וסמוך לה תשע שעות:

גמ' תניא לא יאכל אדם בערבי שבתות ובערבי ימים טובים מן המנחה ולמעלה כדי שיכנס לשבת כשהוא מתאוה דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר אוכל והולך עד שתחשך והלכתא כר' יוסי דקיימא לן הלכה כרבי יוסי מחבירו ומתניתין דערבי פסחים דברי הכל היא דמודה רבי יוסי בערב הפסח משום חיובא דמצה ובערבי שבתות ובערבי ימים טובים היכא

דף יט:

דאתחיל ליה מקמי תשע שעות ואימשך ליה בסעודתיה עד דקדיש יומא פריס ליה למפה על השלחן ומקדש והדר גמיר ליה לסעודתיה (דף ק.) דתניא מפסיקין לשבתות דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר אין מפסיקין ומעשה ברשב"ג ור' יוסי ור' יהודה שהיו מסובין בעכו וקדש עליהם היום אמר לו רשב"ג לרבי יוסי רצונך נפסיק וניחוש לדברי ר' יהודה

חברנו אמר לו בכל יום ויום אתה מחבב דברי בפני ר' יהודה עכשיו אתה מחבב דברי ר' יהודה בפני (אסתר ז':ח') הגם לכבוש את המלכה עמי בבית לא נפסוק שמא יראו התלמידים ויקבעו הלכה לדורות אמרו לא זזו משם עד שקבעו הלכה כרבי יוסי ואמר רב יהודה אמר שמואל אין הלכה כר' יהודה דאמר מפסיק את סעודתו ועוקר את השלחן ומקדש ואה"כ גומר סעודתו ולא כרבי יוסי דאמר גומר סעודתו ואח"כ מקדש אלא פורס מפה ומקדש ואחר כך שרי המוציא וגמר לסעודתיה ומברך ברכת המזון

תניא כותיה דשמואל (דף ק:) ושוין שאין מביאין את השולחן אא"כ קדש ואם הביא פורס מפה ומקדש וה"מ לקדוש אבל להבדלה אינו מפסיק כדבעינן למימר לקמן והא דאמר רב תחליפא בר אבימי אמר שמואל כשם שמפסיקין לקידוש כך מפסיקין להבדלה לומר שפורס מפה ומבדיל ואחר כך גומר סעודתו כדרך שהוא עושה בקדוש ליתא ואותן מי אדם שקדשו בבית הכנסת אמר רב ידי קדוש יצאו ידי יין לא יצאו ושמואל אמר (דף קא.) אף ידי קדוש נמי לא יצאו ורב למה ליה לקדושי בביתיה כדי להוציא בניו ובני ביתו ושמואל למה ליה לקדושי בבי כנישתא לאפוקי אורחים ידי חובתן דאכלי ושתו בבי כנישתא

דף כ.

ואזדא שמואל לטעמיה דאמר שמואל אין קדוש אלא במקום סעודה מ"ט דכתי' (ישעיהו נ"ח:י"ג) וקראת לשבת ענג במקום שקראת שם תהא עונג סבור מינה הני מילי מבית לבית אבל מפינה לפינה לא אמר להו רב חנן בר תחליפא זימנין סגיאין הוה קאימנא קמיה דשמואל ואפילו מארעא לאיגרא הוה מקדש.

ואף רב הונא סבר אין קדוש אלא במקום סעודה ואף רבה סבר אין קדוש אלא במקום סעודה דאמר אביי כי הוינן בי מר כי הוה מקדש אמר לן טעימו מידי הכא דילמא אדעייליתו לביתיכו מתעקרא לכו שרגא ולא מתקדיש לכו ולא מתאכיל לכו ובקידושא דהכא לא נפקיתו דאין קדוש אלא במקום סעודה וכן הלכה ובין לרב ובין לשמואל תרוייהו סבירא להו ידי יין לא יצאו ותניא כותייהו דתניא (דף קא:) שנויי יין א"צ לברך שנוי מקום צריך לברך וכן הלכתא

(ברכות נט:) אמר רב יוסף בר אבא אמר רב אף על פי שאמרו שנוי יין א"צ לברך אבל מברך הטוב והמטיב (במכילתין קא:) יתיב רב אידי בר אבין קמיה דרב חסדא ויתיב רב חסדא וקאמר משמיה דרב הונא הא דאמרן שנוי מקום צריך לברך לא אמרן אלא מבית לבית אבל מפינה לפינה לא אמר ליה רב אידי בר אבין הכי תנינא לה במתניתא

דבר הינק ואמרי לה במתניתא דבי בר הינק כוותך ותו יתיב רב חסדא וקאמר משמיה דנפשיה הא דאמרת שנוי מקום צריך לברך לא אמרן אלא בדברים שאינן טעונין ברכה לאחריהן במקומן כגון פירות ויין אבל בדברים שטעונין ברכה לאחריהן במקומן כגון פת ומיני דגן אין צריך

דף כ:

לברך המוציא מ"ט לקבעיה קמא הדר ורב ששת אמר אחד זה ואחד זה צריך לברך מיתיבי חברים שהיו מסובין ועקרו רגליהם לצאת לקראת חתן או לקראת כלה כשהן יוצאין אין טעונין ברכה למפרע וכשהן חוזרין אין טעונין ברכה לכתחלה בד"א בזמן שהניחו שם זקן או חולה אבל לא הניחו שם זקן או חולה כשהן יוצאין טעונין ברכה למפרע וכשהן חוזרין טעונין ברכה לכתחלה מדקתני עקרו מכלל דבדברים שטעונין ברכה לאחריהן במקומן עסקינן וטעמא דהניחו שם זקן או חולה אבל לא הניחו שם זקן או חולה כשהן יוצאין טעונין ברכה למפרע וכשהן חוזרין טעונין ברכה לכתחלה וקשיא לרב חסדא אמר רב נחמן בר יצחק (דף קב.) מאן תנא עקירות ר' יהודה היא וכו' וקאמרי רבואתא הלכתא כרב ששת דתניא כוותיה ואע"ג דשני רב נחמן בר יצחק לא סמכינן אשינויא:

תנו רבנן בני חבורה שהיו מסובין וקדש עליהן היום מביאין כוס ראשון ואומר עליו קידוש היום והשני אומר עליו ברכת המזון דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר אוכלי והולכין עד שתחשך (דף קב:) גמרו כוס ראשון מברך עליו ברכת המזון והשני אומר עליו קידוש היום:

הא מתניתא כבר אידחיא לה דאמר רב יהודה אמר שמואל אין הלכה כרבי יהודה ולא כרבי יוסי אלא פורס מפה ומקדש מיהו אף על גב דאידחיא לה גמרינן מינה דהיכא דגמור סעודתייהו מקמי דקדיש יומא ואדמשו ידייהו קדיש יומא מקדמינן ומברכינן ברכת המזון על כוס ראשון ואחר כך אומר קידוש היום על כוס שני כרבי יוסי דאמר גמרו כוס ראשון מברך עליו ברכת המזון והשני אומר עליו קידוש היום אמאי ונמרינהו אחד כסא אמר רב הונא בר' יהודה אמר רב ששת לפי שאין אומרין שתי קדושות על כוס אחד מ"ט אמר רב נחמן בר יצחק לפי שאין עושין מצות חבילות חבילות

ואי קשיא לך יו"ט אחר שבת דאמר רבא יקנה"ז דאלמא אמרינן שתי קדושות על כוס אחד התם לאו שתי קדושות הן דקידושא ואבדלתא חדא מילתא היא אבל ברכת המזון וקידוש היום תרתי מילי נינהו:

גופא יו"ט שחל להיות אחר שבת רב אמר יקנ"ה ושמואל אמר ינה"ק (דף קג.) מאי הוי עלה אביי אמר יקזנ"ה ורבא אמר יקנה"ז והלכתא כרבא ורב דאמר יקנ"ה ולא אמר יקנה"ז בשביעי של פסח עסקינן דליכא זמן רב הונא ברבי יהודה איקלע לבי רבא

דף כא.

אייתו לקמיה מאור ובשמים פתח רבא בריך אבשמים ברישא והדר אמאור א"ל והא בין ב"ש ובין ב"ה מאור ואח"כ בשמים דתנן ב"ש אומרים נר ומזון ובשמים והבדלה ובית הלל אומרים נר ובשמים ומזון והבדלה עני רבא בתריה זו דברי ר' מאיר אבל ר"י אומר לא נחלקו ב"ש וב"ה על המזון שבתחלה ועל הבדלה שבסוף על מה נחלקו על המאור ועל הבשמים שב"ש אומרים מאור ואח"כ בשמים ובה"א בשמים ואח"כ מאור וא"ר יוחנן נהגו העם כב"ה ואליבא דר' יהודה

(דף קג:) אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוו יתבי בסעודתא וקאי עלייהו רב אחא בר רבא אמימר בריך על כל כסא וכסא מר זוטרא בריך אכסא קמא ואכסא דברכתא רב אשי בריך אכסא קמא ותו לא בריך

ואמר רב אחא בריה דרבא ואנן כמאן נעביד אמימר אמר אנא נמלך אנא ומר זוטרא אמר אנא דעבדי כתלמידי דרב דרב ברונא ורב חננאל תלמידי דרב הוו יתבי בסעודתא הוה קאי עלייהו רב ייבא סבא אמרו ליה הב ונבריך ולבסוף אמרו ליה הב ונשתי אמר להו הכי אמר רב כיון דאמריתו הב ונבריך איתסר לכו למישתי פי' משום דקא עקרי דעתייהו ממשתיא הילכך אי בעי למהדר ומשתי צריכי לברוכי בפה"ג רב אשי אמר לית הלכתא כתלמידי דרב דהא יו"ט אחר שבת וקאמר רב יקנ"ה והנה הברכה אינה מפסקת וכ"ש אם אמר הב ונבריך ולא היא התם כדאמר הב ונבריך דעקר דעתיה ממיכלא וממשתיא הילכך אי בעי למיהדר ומשתי צריך לברוכי הכא לא עקר דעתיה ממשתיא דהא איתיה לכסא בידיה ודעתיה למשתי וברכות כולהו דקא מסדר עליה כולהו כחדא ברכה נינהו:

וקי"ל כמר זוטרא וכתלמידי דרב ובנמלך קי"ל כאמימר דאי בריך ליה אחד כסא אדעתא דלא למשתי אלא ההוא כסא בלחוד והדר אמלך למישתי כסא אחרינא צריך לברוכי בפה"ג והדר שתי

כי מאטו לאבדולי קם שמעיה אדליק אבוקה משרגא אמר למה ליה למר כולי האי הא מנחא שרגא קמן א"ל הכי אמר רב אבוקה להבדלה מצוה מן המובחר

פתח ואמר המבדיל בין קדש לחול ובין אור לחשך ובין ישראל לעמים ובין יום השביעי לששת ימי המעשה אמר ליה למה ליה למר כולי האי האמר רב יהודה אמר שמואל

המבדיל בין קדש לחול זו היא הבדלתו של ר' יהודה הנשיא א"ל אנא כי הא סבירא לי דא"ר אלעזר אמר רבי הושעיא הפוחת לא יפחות משלש והמוסיף לא יוסיף על שבע אמר ליה (דף קד.) והא מר לא תלת אמר ולא שבע אמר ליה איברא בין יום השביעי לששת ימי המעשה מעין חתימה היא דאמר רב תחליפא בר אבדימי אמר שמואל כל הברכות כולן צריך שיאמר מעין חתימתן סמוך לחתימתן ופומבדיתאי אמרי מעין פתיחתה סמוך לחתימתה וקי"ל כשמואל הילכך יו"ט שחל להיות אחר השבת בעי למימר סמוך לחתימתה בין קדושת שבת לקדושת יום טוב הבדלת

והלכתא אבוקה להבדלה מצוה מן המובחר והמבדיל לא יפחות משלש ולא יוסיף על שבע ואע"ג דאמר רב יהודה אמר שמואל המבדיל בין קדש לחול זו היא הבדלתו של רבי יהודה הנשיא ועולא נמי עבד כוותיה ובפרק שואל אדם מחבירו (דף קנ:) נמי אמרינן אמר רב אשי כי הוינן בי רב כהנא הוה אמרינן המבדיל בין קדש לחול ואפכינן סילתי אפילו הכי נהגו העם לומר שלש וקיימא לן בכי הא דמנהגא מילתא היא הילכך צריך למימר ג' המבדיל בין קדש לחול ובין אור לחשך ובין ישראל לעמים אבל בין יום השביעי לששת ימי המעשה מעין חתימה היא וליתא בכלל המנין

מיחתם מאי חתים רב אמר מקדש ישראל ושמואל אמר המבדיל בין קדש לחול והלכתא כשמואל דהא לייט עלה אביי ואיתימא רב יוסף אהא דרב והלכתא אומר הבדלה במוצאי שבתות ובמוצאי ימים טובים ובמוצאי

דף כא:

יום הכפורים ובמוצאי יו"ט לחולו של מועד ובמוצאי שבת ליום טוב אבל לא במוצאי יו"ט לשבת:

גרסינן בשחיטת חולין בסוף פרק ראשון (חולין דף כו:) אמר רבי זירא יום טוב שחל להיות באמצע שבת אומר המבדיל בין קדש לחול ובין אור לחשך ובין ישראל לעמים ובין יום השביעי לששת ימי המעשה מאי טעמא סדר הבדלות הוא מונה

תניא לילי שבתות ולילי ימים טובים יש בהן קדושה על הכוס ויש בהן הזכרה בברכת המזון

(דף קה.) רב חיננא בר שלמיא ותלמידי דרב הוו יתבי בסעודתא הוה קאי עלייהו רב המנונא סבא אמרו ליה זיל עיין אי נגה יומא ניפסוק ונקבעיה לשבתא אמר להו לא צריכיתו למיקבעא דהיא קבעה נפשה דהכי אמר רב כשם שהשבת קובעת למעשר כך קובעת לקידוש פירוש כל דבר שאוכל ממנו בחול עראי ועדיין לא הוציא ממנו המעשר

אסור לאכול ממנו בשבת אלא אם כן עישר מ"ט כיון דכתיב (ישעיהו נ"ח:י"ג) וקראת לשבת ענג ובעי לענוגי לשבת במאכל ובמשתה איסתלק להו כל פירי מתורת עראי והוו להו בשבת כמאן דאזמנינהו למיכל מינייהו בשבת בתורת קבע ואיעשרינהו מבעוד יום מצי למיכל מינייהו בשבת ואי לא עשרינהו מבעוד יום אסור לעשורינהו משחשכה ואפילו ספק חשיכה ספק אינה חשיכה אין מעשרין את הודאי ומאותה העת קבעתן השבת למעשר ואסור לאכול מהן באותה שבת מפני שנקבעו למעשר וכן מספק חשיכה לספק אינה חשיכה קבעה שבת עצמה לקידוש ולא צריכו למידק אי חשיכה אי לא חשיכה למיקבעה משום דהיא קבעה נפשה הואיל וספק חשיכה ספק אינה חשיכה פריסו מפה וקדישו ותיהדור לסעודתייכו סבור מינה כשם שקובעת לקידוש ובעו למיפסק סעודה לקדושי כך קובעת להבדלה ובעו למיפסק סעודה לאבדולי

אמר להו רב עמרם הכי אמר רב להבדלה אינה קובעת והנ"מ לענין מיפסק דלא פסיק לסעודתיה אבל אתחולי בסעודה לא מתחיל ומיפסק נמי לא אמרן אלא באכילה אבל בשתיה פסיק ושתיה נמי לא אמרן אלא בחמרא ושיכרא אבל מיא לית לן בה דהא רבנן דבי רב אשי לא הוו קפדי אמיא וכן הלכתא

בעא מיניה רבינא מרב נחמן בר יצחק מי שלא קידש בע"ש מהו שיקדש כל היום כולו (דף קז.) ומסקנא אמר רבא הלכתא טעם מקדש טעם מבדיל ומי שלא קידש בערב שבת מקדש והולך כל היום כולו ומי שלא הבדיל במוצאי שבת מבדיל והולך כל היום כולו אבל לא על האור מיהא שמעינן

דף כב.

דאי לא אבדיל אכסא בליליא אע"ג דטעם מצי לאבדולי למחר כדאמרינן טעם מקדש טעם מבדיל והא דלא טעם אמימר מידי ובת טוות ולמחר אבדיל וטעם מידי לאו משום דאי טעים מידי לא מצי לאבדולי הוא דעבד הכי אלא משום דאסור לאדם שיטעום כלום קודם שיבדיל הוא דעבד הכי לא שנא בליליא ולא שנא ביממא דאמרי ליה מר ינוקא ומר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי זימנין סגיאין הוה איקלע אמימר לאתרין ולא הוה לן חמרא ואייתינא ליה שיכרא ולא אבדיל ובת טוות למחר טרחנא ואייתינן ליה חמרא ואבדיל וטעם מידי ש"מ תלת ש"מ אסור לו לאדם שיטעום כלום קודם שיבדיל וש"מ המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס ושמע מינה מי שלא הבדיל במוצאי שבת מבדיל והולך כל השבת כולו

לשנה אחרת אקלע לאתרין ולא הוה לן חמרא ואייתינא ליה שיכרא אמר חמר מדינה הוא אבדיל וטעים מידי ולא מחייב למיתב בתעניתא עד דמשכח חמרא ושיכרא היכא דלא אשכח במוצאי שבת ובת טוות ולמחר טרח ולא אשכח אוכל וכי מתרמי ליה עד סוף יום שלישי מבדיל אבל לא על האור

(דף קו.) ת"ר (שמות כ':ח') זכור את יום השבת לקדשו זכרהו על היין אין לי אלא ביום בלילה מנין ת"ל זכור את יום השבת תנא מהדר אליליא ונסיב ליה קרא ליממא ועוד עיקר קידושא בלילי'א הוא אלא אימא זכור את יום השבת לקדשו זכרהו על היין בכניסתו אין לי אלא בלילה ביום מנין תלמוד לומר זכור את יום ביום מאי אומר אמר רב יהודה בורא פרי הגפן

רב אשי איקלע למחוזא אמרי ליה ליקדיש לן מר קידושא רבה אמר מאי קידושא רבה מכדי כל היכא דאיכא ברכה בפה"ג ברישא בריך בורא פרי הגפן ואגיד ביה חזייה גברא סבא דקא גחין ושתי ליה קרי אנפשיה (קהלת ב':י"ג-י"ד) החכם עיניו בראשו אמר רב ברונא אמר רב (דף קו:) נטל ידיו לא יקדש וכן אמר רב אדא בר אהבה אמר רב נטל ידיו לא יקדש אמר להו רב יצחק בר שמואל בר מרתא אכתי לא נח נפשיה דרב [11]שבקינן לשמעתיה זמנין סגיאין הוה קאימנא קמיה דרב זימנין דהוה חביבא ליה ריפתא מקדש אריפתא וזימנין דהוה חביבא ליה חמרא מקדש אחמרא אלמא בחביבותא תליא מלתא ולאו בנטילה תליא מילתא וכן הלכתא (דף קז.) תנו רבנן אין מקדשין אלא על היין ואין מברכין אלא על היין ואין אומרים שירה אלא על היין אטו אשיכרא ואמיא מי לא מברכין שהכל אלא אמר אביי הכי קתני אין אומרים הבא כוס של ברכה

דף כב:

לברך אלא על היין אבל אשיכרא לא והני מילי דלא קבע סעודה עילויה אבל קבע עילויה לית לן בה אמר רב הונא וכן תאני גידול דמן נרש המקדש וטעם מלא לוגמיו יצא ואם לאו לא יצא וכסא דטעם ליה בפומיה לא מיבעי ליה לברוכי עליה ברכת המזון ולא למימר עליה קידושא ואבדלתא דאמר מר טעמו פגמו:

גרסינן בפרק המוכר פירות לחבירו (ב"ב צז.) אמר מר זוטרא בר טוביה אמר רב אין אומרים קדוש היום אלא על היין הראוי לנסך על גבי המזבח לאפוקי שריחו רע ולאפוקי מגולה ואע"ג דעבריה במסננת אפילו הכי פסול משום (מלאכי א':ח') הקריבהו נא לפחתך אבל יין מגתו מקדשין עליו דתני ר' חייא יין מגתו לא יביא ואם הביא כשר וכיון

[11] גי' ד"ת שכחינן

דאם הביא כשר אנן אפילו לכתחלה מקדשינן עליה (שם ע"ב) דאמר רבא סוחט אדם אשכול של ענבים ואומר עליו קדוש היום ויין מזוג נמי אחשובי אחשביה דא"ר יוסי בר חנינא מודים חכמים לר' אליעזר בכוס של ברכה שאין מברכין עליו עד שיתן לתוכו מים הילכך מקדשין עליו:

ויין של מרתף ויין של צמוקים לא יביא ואם הביא כשר וכיון דאם הביא כשר אנן אפי' לכתחלה מברכין עליה מיהו אמרי רבוותא לאו כל צמוקים שרי לקדושי עלייהו אלא כגון דכמישן בגופנייהו ולאו דיבשן וכד עצרת להו נפקא מינייהו לחלוחית הני הוא דתרינן להו במיא ומעצרינן להו ומקדשינן עלייהו אבל אי כד עצרת להו לא נפקא מינייהו לחלוחית לא מקדשינן עלייהו

וחמרא דריחיה חלא וטעמיה חמרא מקדשינן עליה ומברכינן עליה בפה"ג דגרסינן בפרק המוכר פירות לחברו (ב"ב דף צה.) אמר רב יהודה אמר שמואל יין הנמכר בחנות מברכין עליו בורא פרי הגפן ורב חסדא אמר גבי חמרא דאקרים למה לי ואמרינן עלה א"ל אביי לרב יוסף הא רב יהודה והא רב חסדא מר כמאן סבירא ליה אמר ליה אנא מתניתא ידענא (ב"ב צו.) דתניא הבודק את החבית להיות מפריש עליה תרומה והולך ואח"כ נמצאת חומץ

דף כג.

כל שלשה ימים הראשונים ודאי (יין) מכאן ואילך ספק מאי קאמר אמר רבי יוחנן הכי קאמר כל שלשה ימים הראשונים ודאי יין מכאן ואילך ספק מאי טעמא חמרא מעילאי עקר והאי טעמיה ולא עקר ואם תימצי לומר בתר דטעמיה עקר הוה ריחיה חלא וטעמיה חמרא וכל דריחיה חלא וטעמיה חמרא חמרא ואע"ג דפליג ר' יהושע בן לוי ואמר ריחיה חלא וטעמיה חמרא חלא ולא ידעינן כמאן מינייהו קא פשיט רב יוסף הא אשכחן אביי ורבא דאיפליגו בהאי פלוגתא בע"ז בפ' השוכר את הפועל (דף סו.) דאיתמר חלא בגו חמרא דברי הכל בנותן טעם חמרא בגו חלא אביי אמר במשהו ריחיה חלא וטעמיה חמרא חלא ורבא אמר בנותן טעם ריחיה חלא וטעמיה חמרא חמרא וקי"ל דהלכתא כותיה דרבא וכיון דקם לה רבי יוחנן כרבא ורבי יהושע בן לוי כאביי ממילא שמעינן דהלכתא כר' יוחנן

ושמרים דרמא עלייהו מיא אף על גב דאית בהו טעם יין לא מברכין עלייהו בורא פרי הגפן דאמרינן (ב"ב צז.) בעא מיניה רב נחמן מר' חייא שמרים שיש בהן טעם יין מהו א"ל מי סברת חמרא הוא קיוהא בעלמא הוא:

סמוך למנחה לא יאכל אדם עד שתחשך וכו':
(דף קז:) מאי טעמא דילמא אתי למיכל מצה אכילה גסה אמר רב אסי אבל מטבל הוא במיני תרגימא פירוש מטבל מטפל כלומר מעביר פתו במיני תרגימא כגון פירות וקטניות וכיוצא בהן ר' צדוק מטבל בירקי תניא נמי הכי השמש מטבל בבני מעים ונותן לפני האורחים ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר (הושע י':י"ב) נירו לכם ניר ואל תזרעו אל קוצים רבא הוה שתי חמרא כל מעלי יומא דפיסחא כי היכי דגריר ליה ללביה כי היכי דתתהני ליה מצה לאורתא:
(דף קח.) ואפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב:
איתמר מצה צריכה הסיבה מרור לא צריך הסיבה יין איתמר משמיה דרב נחמן צריך הסיבה ואיתמר משמיה דרב נחמן לא צריך הסיבה ולא פליגי הא בתרי כסי קמאי והא בתרי כסי בתראי אמרי לה להאי גיסא ואמרי לה להאי גיסא אמרי לה להאי גיסא תרי כסי בתראי בעי הסיבה דהוי לן חירות בתרי כסי קמאי לא בעי הסיבה דאכתי לא הויא לן חירות דאכתי עבדים קאמרינן ואמרי לה להאי גיסא תרי כסי קמאי בעו הסיבה דההיא שעתא הויא לן חירות תרי כסי בתראי לא בעי הסיבה דמאי דהוה הוה והשתא דאיתמר הכי ואיתמר הכי כולהו צריכי הסיבה
פרקדן לא שמיה הסיבה הסיבת ימין לאו שמיה הסיבה ולא עוד אלא שמא יקדים קנה לושט ואתי לידי סכנה
אשה אינה צריכה הסיבה ואם אשה חשובה היא צריכה הסיבה בן אצל אביו צריך הסיבה תלמיד אצל רבו מאי ת"ש דאמר אביי כי הוינן כי מר הוה זגינן אבירכי דהדדי כי אתאן לכי רב יוסף אמר לן לא צריכיתו דמורא רבך כמורא שמים איבעיא להו שמש מאי ואסיקנא דצריך הסיבה
אמר ר' יהושע בן לוי נשים חייבות בארבע כוסות הללו (דף קח:) שאף הן היו באותו הנס אמר רב יהודה אמר שמואל ד' כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי מזיגת כוס יפה שתאן חי יצא ידי ד' כוסות ולא יצא ידי חירות שתאן בבת אחת יצא ידי חירות ולא יצא ידי ארבע כוסות השקה מהן לבניו ולבני ביתו יצא אמר רב נחמן בר יצחק והוא דשתי רובא דכסא:
ת"ר ד' כוסות הללו צריך שיהא בהם כדי רביעית אחד אנשים ואחד נשים ואחד תינוקות אמר רבי יהודה וכי

דף כג:

מה תועלת לתינוקות ביין אלא מחלק להם (דף קט.) קליות ואגוזים כדי שישאלו תניא אמרו עליו על רבי טרפון שהיה מחלק קליות ואגוזים בערבי פסחים לתינוקות כדי שישאלו תניא רבי אליעזר הגדול אומר חוטפין מצה בלילי פסחים בשביל התינוקות שלא יישנו אמרו עליו על ר' עקיבא מימיו לא אמר הגיע עת לעמוד מבית המדרש חוץ מלילי פסחים וערבי יום הכפורים לילי פסחים בשביל התינוקות שלא יישנו וערבי יוה"כ כדי שיאכילו את בניהם:

ת"ר חייב אדם לשמח את ביתו ברגל שנאמר (דברים ט"ז:י"ד) ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך ובמה משמחן ר' יהודה אומר אנשים בראוי להם ונשים בראוי להן אנשים בראוי להם יין ונשים בראוי להן במאי תני רב יוסף בבבל בבגדי צבעונין בארץ ישראל בבגדי פשתן המגוהצים אמר ר' יצחק קיסטא דמורייסא דהוות בצפורי היא הות לוגא למקדשא ובה משערין רביעית לפסח א"ר יוחנן תמניתא קמייתא דהות בטבריא הוה יתירא על דא רביעית ובה משערין רביעית לפסח:

אמר רב חסדא רביעית של תורה אצבעיים על אצבעיים ברום אצבעיים וחצי אצבע וחומש אצבע ובגודל כדתניא (ויקרא ט"ו:ט"ז) ורחץ במים את בשרו במי מקוה את כל בשרו במים מים שכל גופו עולה בהן וכמה הן (דף קט:) אמה על אמה ברום ג' אמות ושיערו חכמים מי מקוה ארבעים סאה

פירוש רביעית של תורה ביצה ומחצה והלוג ד' רביעיות שהן שש ביצים ומנא לן דלוגא ארבע רביעתא הוה דתנן הין וחצי הין ושלישית הין ורביעית הין לוג וחצי לוג ושלישית לוג ורביעית לוג אלמא לוגא ארבע רביעתא הוי הין שנים עשר לוג דכתיב זה וזה בגימטריא תריסר לוגי הוו נמצא הין ארבעים ושמונה רביעיות שהן שבעים ושתים ביצים קב ארבעה לוגין שהן שש עשרה רביעיות שהן ארבע ועשרים ביצים ומנא לן דקבא ארבעה לוגי הוי דתנן הלל אומר [מלא] הין מים שאובין פוסלין את המקוה שחייב אדם לומר בלשון רבו וכמה הין שנים עשר לוג.

שמאי אומר תשעה קבין שהן ששה ושלשים לוג אלמא קבא ארבעה לוגי הוי הסאה ששה קבין שהן שני הינין שהן כ"ד לוגים שהן תשעים ושש רביעיות שהן מאה וארבעים וארבעה ביצים האיפה שלש סאין שהן שמונה עשר קב שהן ששה הינין שהן שבעים ושנים לוג שהן מאתים ושמונים ושמונה רביעיות שהן ארבע מאות ושלשים ושתים ביצים שיעור חלה עומר שהוא עשירית האיפה שהוא ארבעים ושלש ביצים וחומש ביצה וכן למצה רביעית של תורה אצבעיים על אצבעיים וכו'

שיערו חכמים מי מקוה ארבעים סאה הסאה ששת קבין הקב ארבעה לוגין הלוג ארבע רביעיות אמה ששה טפחים טפח ארבע אצבעות בגודל אמה על אמה ברום שלש אמות ארבעים סאה חציין אמה על אמה ברום אמה ומחצה דהוה תשעה טפחים עשרים סאה חציין אמה על אמה ברום שלש רביעיות אמה שהם ארבעה טפחים ומחצה עשר סאין חציין אמה על חצי אמה ברום ארבעה טפחים ומחצה חמש סאין חציין חצי אמה על חצי אמה ברום ארבעה טפחים ומחצה שתי סאין ומחצה שהן ט"ו קבין
נמצאו ג' טפחים על ג' טפחים ברום ד' טפחים ומחצה ט"ו קבין חציין שלשה טפחים [על שלשה טפחים] ברום שני טפחים ורובע ז' קבין ומחצה חציין שלשה טפחים על [טפח ומחצה] ברום ב' טפחים ורובע ארבעה קבין פחות רביע קב שהן חמשה עשר לוגין חציין טפח ומחצה על טפח ומחצה ברום שני טפחים ורובע שבעה לוגין ומחצה נמצאו ו' אצבעות [על ו' אצבעות] ברום ט' אצבעות שבעה לוגין ומחצה חציין שש אצבעות על שלש אצבעות ברום תשעה אצבעות ארבעה לוגין פחות רביע לוג שהן חמש עשרה רביעיות וכמה הן שש אצבעות על שלש ברום תשע מאה וששים ושתים אצבעות נמצאו מאה וששים ושתים אצבעות חמש עשרה רביעיות לכל רביעית י"א אצבעות חסר חומש שהן חשבון אצבעיים על אצבעיים ברום אצבעיים וחצי אצבע וחומש אצבע בשיבור
וזה חשבון שיבור אצבעיים על אצבעיים הרי ארבע ברום אצבעיים נמצא הכל שמונה וכשאתה מוסיף חצי אצבע על ארבע הרי שתי אצבעות ויש בידך שמונה הרי עשרה ועוד חומש על ארבעה הרי אחד פחות חומש ובידך עשרה הרי י"א אצבעות פחות חומש והן רביעית נמצא רביעית של תורה אצבעיים על אצבעיים ברום אצבעיים וחצי אצבע וחומש אצבע לא פחות ולא יותר:
ולא יפחתו לו מארבעה כוסות של יין ואפילו מן התמחוי היכי קיימי רבנן ומתקני מילתא דאתי בה לידי סכנה והתניא לא יאכל אדם תרי ולא ישתה תרי אמר רב נחמן בר יצחק אמר קרא (שמות יב) ליל שמורים הוא לה' לילה המשומר ובא מן המזיקים רבא אמר כוס של ברכה מצטרף לטובה ואין מצטרף לרעה

דף כד.

רבינא אמר כל אחד ואחד מצוה בפני עצמו הוא ואמרי רבואתא הואיל וכל אחד וא' מצוה בפני עצמו הוא ברכינן בפה"ג אכל כסא וכסא ומסייע להאי סברא מהא (חולין פו:) דתנן שחט מאה חיות במקום אחד כסוי אחד לכולן מאה עופות במקום אחד כסוי

א' לכולן ר' יהודה אומר שחט חיה יכסה ואח"כ ישחוט העוף ואמרינן עלה א"ר יוחנן מודה ר' יהודה לענין ברכה שאין מברך אלא ברכה אחת
א"ל רבינא לרב אחא בריה דרבא ואמרי לה רב אחא בריה דרבא לרב אשי מ"ש מדרב ברונא ורב חננאל תלמידי דרב דהוו יתבי בסעודתא וקאי עלייהו רב ייבא סבא ואמרו ליה הב ונבריך והדר אמרי ליה הב ונשתי אמר להו רב ייבא סבא הכי אמר רב כיון דאמריתו הב ונבריך איתסר לכו למישתי חמרא ואהדרו ליה הכי השתא התם מישחא וברוכי בהדי הדדי לא אפשר הכא אפשר דשחיט בחדא ידא ומכסי בחדא ידא שמעינן השתא דכי היכי דלענין ברכת המזון כיון דלא אפשר למשתי וברוכי בהדי הדדי הויא הפסקה וכד מסיק ליה לברכת המזון צריך לחזור ולברך בפה"ג הכי נמי כיון דלא אפשר ליה למיקרי ומשתי בהדי הדדי צריך לחזור ולברך בתר דגמר הגדה ובתר דגמר הלילא בורא פה"ג וסברא מעליא הוא והכין מיבעי למיעבד אבל על הגפן ועל פרי הגפן איכא מ"ד לא מברכינן אלא בסוף ואיכא מ"ד מברכין לבתר תרין כסי דמיקמי סעודה ולבתר תרין דבתר

דף כד:

סעודה והדין טעמא בתרא טעמא דמסתבר הוא ושפיר דמי למיעבד הכי:
מתני' (דף קיד.) מזגו לו כוס ראשון בית שמאי אומרים מברך על היום ואח"כ מברך על היין ובה"א מברך על היין ואח"כ מברך על היום הביאו לפניו מטבל בחזרת עד שמגיע לפרפרת הפת הביאו לפניו מצה וחזרת וחרוסת ואע"פ שאין חרוסת מצוה רבי אלעזר בר צדוק אומר מצוה ובמקדש מביאים לפניו גופו של פסח:
גמ' (דף קיד:) תניא רבי יוסי אומר אע"פ שטיבל בחזרת מצוה להביא לפניו מצה וחזרת וחרוסת ושני תבשילין מאי שני תבשילין אמר רב הונא סלקא וארוזא רבה מהדר אסלקא וארוזא הואיל ונפק מפומיה דרב הונא חזקיה אמר אפילו דג וביצה שעליו רב יוסף אמר שני מיני בשר אחד זכר לפסח ואחד זכר לחגיגה הצלי זכר לפסח

דף כה.

והמבושל זכר לחגיגה רבינא אמר אפילו גרמא ובישולא.
פשיטא היכא דאיכא שאר ירקי מברך ברישא בורא פרי האדמה ואכיל ולכי מאטי אחזרת מברך על אכילת מרור ואכיל אלא היכא דליכא שאר ירקי מאי מברך אמר רב הונא מברך ברישא אמרור בורא פרי האדמה ואכיל ולכי מאטי אחזרת מברך על אכילת

מרור ואכיל (דף קטו.) א"ל רב חסדא לאחר שמלא כריסו ממנו חוזר ומברך עליו אלא אמר רב חסדא מברך ברישא אמרור בפה"א ועל אכילת מרור ואכיל ולבסוף אכיל בלא ברכה והלכתא כרב חסדא ואמאי מטבלי תרי זימני כדי שיראו התינוקות וישאלו רב אחא בריה דרבא מהדר אשאר ירקי לאפוקי נפשיה מפלוגתא

אמר רבינא אמר רב בריה דרב חנן הכי אמר הלל משמיה דגמרא לא ליכריך איניש מצה ומרור בהדי הדדי וליכול משום דסבירא לן מצה בזמן הזה דאורייתא ומרור דרבנן ואתי מרור ומבטיל ליה למצה דאורייתא ואפי' למאן דאמר מצות אין מבטלות זו את זו הני מילי דאורייתא ודאורייתא דרבנן ודרבנן אבל דאורייתא ודרבנן אתי דרבנן ומבטל דאורייתא:

תניא אמרו עליו על הלל שהיה כורכן בבת אחת ואוכלן משום שנאמר (שמות יב) על מצות ומרורים יאכלוהו אמר ר' יוחנן חלוקין עליו חביריו על הלל דתניא יכול לא יצא בהן ידי חובתו אלא א"כ כרכן בבת אחת ואכלן כדרך שהלל אכלן ת"ל על מצות ומרורים יאכלוהו ואפי' זה בפני עצמו וזה בפני עצמו והשתא דלא איתמר הלכתא לא כהלל ולא כרבנן ואנן בעינן למיעבד זכר למקדש ובעינן נמי דליכול כל חד וחד מינייהו בפני עצמו כי היכי דלא ליתי מרור דרבנן וליבטיל מצה דאורייתא מברך אמצה לחודיה ואכיל ומברך אמרור לחודיה ואכיל והדר כריך מצה ומרור בהדי הדדי ואכיל ליה בלא ברכה זכר למקדש כהלל.

אמר רבי אלעזר א"ר הושעיא כל שטיבולו במשקין צריך נטילת ידים (דף קטו:) אמר רב פפא לא לישהי איניש מרור בחרוסת דילמא אגב חולייה עייל ביה וקא מבטל ליה למרריה ובעינן טעם מרור וליכא אדבריה רב חסדא לרבנא עוקבא ודרש נטל ידיו בטיבול ראשון צריך שיטול ידיו בטיבול שני למה לי הא משא ליה חדא זימנא כיון דבעי למימר אגדתא והלילא דילמא אסחיה לדעתיה ונגע

דף כה:

במידי דמיטניף אמר רב שימי בר אשי מצה לפני כל אחד ואחר מרור לפני כל אחר ואחד ואין עוקרין את השלחן אלא לפני מי שאומר הגדה ורב כהנא אמר כולהו נמי לפני מי שאומר הגדה והלכתא כרב כהנא.

ולמה עוקרין את השלחן אמר ר' ינאי כדי שיראו תינוקות וישאלו אביי הוה יתיב קמיה דרבה חזא דקא מגבהי פתורא אמר אטו אכתי אנן אכלינן דקא מגבהיתו פתורא אמר ליה רבה פטרתן מלומר מה נשתנה:

אמר שמואל (דברים טז) לחם עוני לחם שעונין עליו דברים הרבה תניא נמי הכי לחם עוני לחם שעונין עליו דברים הרבה ד"א לחם עוני מה דרכו של עני בפרוסה (דף קטז:) אף כאן בפרוסה ד"א לחם עוני מה דרכו של עני הוא מסיק ואשתו אופה אף כאן הוא מסיק ואשתו אופה

הילכך בפסח מברכינן על חדא ופרוסה אבל בשאר ימים טובים בצעינן על תרתין ריפאתא שלמאתא כשבת דא"ר אבא (ברכות לט:) חייב אדם לבצוע על שתי ככרות שלמות בשבת מ"ט (שמות ט"ז:כ"ב) לקטו לחם משנה כתיב ופירשו רבנן דבימים טובים נמי בעינן לבצוע על שתי ככרות כשבת דעיקר חיובא בשבת משום דלא הוה המן נחית בשבת אלא הוה נחית בערב שבת זוגי זוגי ובימים טובים נמי לא הוה נחית אלא הוה נחית בערב ימים טובים זוגי זוגי כמו דהוה נחית בערבי שבתות הילכך בעינן למיבצע ביום טוב על תרתין ריפאתא שלמאתא כדמחייבין בשבת ובפסח אתא לחם עוני וגרעא לפלגא דחדא הילכך בצעינן אחרא ופלגא וכד בצע מנח לה לפרוסה בגוה דשלמתא ובצע דאמר רב פפא (ברכות לט:) הכל מודים בפסח שמניח פרוסה בתוך שלימה ובוצע מאי טעמא (דברים טז) לחם עוני כתיב ביה:

אף על פי שאין חרוסת מצוה ר' אלעזר בר' צדוק אומר מצוה:

מאי מצוה זכר לתפוח פירוש (שיר השירים ח':ה') תחת התפוח עוררתיך ור' יוחנן אמר זכר לטיט אמר אביי הילכך צריך לקהויי וצריך לסמוכי תניא כותיה דר' יוחנן תבלין זכר לתבן פירוש כגון קנמון וסנבל שהן דומין לתבן חרוסת זכר לטיט א"ר אלעזר בר' צדוק כך היו תגרי חרך שבירושלים אומרים בואו וקחו לכם תבלין למצוה:

מתני' מזגו לו כוס שני וכאן הבן שואל אם אין דעת בבן לשאול אביו מלמדו מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות שבכל הלילות אין אנו מטבילין פעם אחת הלילה הזה שתי פעמים שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה הלילה הזה כולו מצה שבכל הלילות אנו אוכלין בשר צלי שלוק ומבושל הלילה הזה כולו צלי לפי דעתו של בן אביו מלמדו ומתחיל בגנות ומסיים בשבח ודורש (דברים כו) מארמי אובד עד שהוא גומר את כל הפרשה:

גמ' והשתא לא לימא בשר צלי דלית לן פסחא ת"ר חכם בנו שואלו ואם לאו אשתו שואלתו ואם לאו הוא שואל לעצמו ואפי' שני תלמידי חכמים הבקיאין בהלכות פסח שואלין זה את זה מה נשתנה הלילה וכו':

מתחיל בגנות ומסיים בשבח: מאי גנות אמר רב מתחלה עובדי ע"ז ושמואל אמר עבדים והאידנא עבדינא כתרוייהו:

מתני' רבן גמליאל היה אומר כל מי שלא אמר (דף קטז:) שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו ואלו הן פסח מצה ומרור פסח על שום שפסח המקום על בתי אבותינו במצרים שנאמר (שמות י״ב:כ״ז) ואמרתם זבח פסח הוא לה' וגו' מרור על שום שמררו המצריים את חיי אבותינו במצרים שנאמר (שמות א׳:י״ד) וימררו את חייהם בעבודה קשה:

מצה על שום שנגאלו שנאמר (שמות י״ב:ל״ט) ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עוגות מצות וגו' לפיכך אנו חייבין להודות להלל לשבח לפאר ולברך למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלו הוציאנו מעבדות לחירות ונאמר לפניו הללויה:

עד היכן הוא אומר ב"ש אומרים עד (תהילים קי״ג:ט׳) אם הבנים שמחה ובה"א עד (תהילים קי״ד:ח׳) חלמיש למעינו מים וחותם בגאולה ר"ט אומר אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים והגיענו הלילה הזה לאכול בו מצה ומרור ואינו

דף כו.

חותם ר"ע אומר כן ה' אלהינו יגיענו למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתנו לשלום שמחים בבנין עירך וששים בעבודתך ונאכל שם מן הפסחים ומן הזבחים שהגיע דמן על קיר מזבחך לרצון ונודה לך שיר חדש על גאולתנו ועל פדות נפשנו בא"י גאל ישראל וקי"ל כר"ע:

גמ' אמר רבא וצריך שיאמר (דברים ו׳:כ״ג) ואותנו הוציא משם למען הביא אותנו לתת לנו וגו' ואמר רבא מצה צריך להגביה מרור צריך להגביה בשר אין צריך להגביה שמא יאמרו בשר זה לפסח ונראה כאוכל קדשים בחוץ וחותם בגאולה (דף קיז:) אמר רבא ק"ש והלילא גאל ישראל דצלותא גואל ישראל מ"ט רחמי אינון:

א"ר זירא דקידושא קדשנו במצותיו דצלותא קדשנו במצותיך ט"ט רחמי אינון:

אמר רב אחא בר יעקב וצריך שיזכיר יציאת מצרים בקידוש היום כתיב הכא (דברים ט״ז:ג׳) למען תזכור את יום צאתך מארץ ומצרים וכתיב התם (שמות כ׳:ח׳) זכור את יום השבת לקדשו אמר רבה בר שילא דצלותא מצמיח קרן ישועה דאפטרתא מגן דוד (שמואל ב ז׳:ט׳) ועשיתי לך שם גדול כשם הגדולים אשר בארץ תני רב יוסף זה שאומרים מגן דוד אר"ש בן לקיש (בראשית י״ב:ב׳) ואעשך לגוי גדול זה שאומרים אלהי אברהם ואברכך זה שאומרים אלהי יצחק ואגדלה שמך זה שאומרים אלהי יעקב יכול יהו חותמין בכולן ת"ל והיה ברכה בך חותמין ואין חותמין בכולן אמר רבא אשכחתינהו

לסבי דפומבדיתא דיתבי וקאמרי בשבתא בין בצלותא בין בקדושא מקדש השבת ביומא טבא בין בצלותא בין בקדושא מקדש ישראל והזמנים וכן הלכתא:

מתני' מזגו לו כוס שלישי מברך על מזונו רביעי גומר עליו את ההלל ואומר עליו ברכת השיר ובין הכוסות האלו אם רצה לשתות ישתה ובין ג' לד' לא ישתה:

גמ' ירושלמי למה בשביל שלא ישתכר כבר משוכר הוא מה בין יין שבתוך המזון ליין שלאחר המזון יין שלאחר המזון משכר יין שבתוך המזון לא משכר א"ל רבינא לרבא שמעת מינה ברכה טעונה כוס אמר ליה ארבעה כסי תקינו רבנן דרך חירות הואיל ואיכא כל חד וחד נעביד ביה מצוה:

רביעי גומר עליו את ההלל ואומר עליו ברכת השיר מאי ברכת השיר רב יהודה אמר יהללוך ורבי יוחנן אמר נשמת כל חי ת"ר

דף כו:

חמישי אומר עליו הלל הגדול דברי רבי טרפון וי"א (תהלים כג) ה' רועי לא אחסר מהיכן הלל הגדול אמר רב יהודה (תהלים קלו) מהודו ועד (תהילים קלי"ז:א') על נהרות בבל ורבי יוחנן אמר (תהלים קכ) משיר המעלות עד על נהרות בבל רב אחא בר יעקב אמר מן (תהילים קל"ה:ד') כי יעקב בחר לו יה עד על נהרות בבל ומנהגא דעלמא כרב יהודה בתרוייהו בברכת השיר ובהלל הגדול:

מתני' (דף קיט:) אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן

דף כז.

ישנו מקצתן יאכלו כולן לא יאכלו ר' יוסי אומר נתנמנמו יאכלו נרדמו לא יאכלו:

גמ' מאי אפיקומן אמר רב שלא יעקרו מחבורה לחבורה ושמואל אמר כגון ארדליא לי וגוזליא לאבא חנניה ור' שילא ור' יוחנן אמרי כגון תמרים קליות ואגוזים תניא כותיה דרבי יוחנן אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן כגון תמרים קליות ואגוזים

אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל אין מפטירין אחר מצה אפיקומן (דף קכ.) מר זוטרא מתני הכי אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן אבל לאחר מצה מפטירין מסתברא לן כלישנא קמא דאליבא דגמרא הוא ולישנא בתרא אליבא דמר זוטרא הוא הילכך עבדינן כלישנא קמא דהוא אליבא דגמרא והכין נהוג עלמא כלישנא קמא דבתר דאכלין כל מגדני ומיני דפירי אכלין בסוף כזית

מצה דמינטרא ולא טעמין לבתר הכין כלום בר מכסא דבהמ"ז וכסא דהלילא ומאן דצחי לית ליה רשותא למישתי אלא מיא אבל חמרא לא.
והיכא דלית ליה כולה סעודתא מצה דמינטרא אלא כזית בלחוד דמינטר הוא דאית ליה אכיל ברישא מהאיך דלא מינטר ומברך עליה המוציא ולבסוף מברך על כזית דמינטר לאכול מצה ואכיל ומברך אמרור ואכיל והדר כריך מצה ומרור ואכיל בלא ברכה דתניא הסופגנין והדובשנין והאיסקריטין אדם ממלא כריסו מהן ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה.
ומאן דלית ליה חמרא בלילי פיסחא מקדש אריפתא מידי דהוה אשבתות וימים טובים והיכי עביד שרי ברישא המוציא ובצע לה לריפתא ומנח ידיה עילויה עד דגמר קדושא ובתר דגמר קדושא מברך לאכול מצה ואכיל והדר מטביל בשאר ירקי ועקר להו לפתורא ובתר הכי אומר מה נשתנה וכולה הגדה עד גאל ישראל ומברך אמרור ואכיל והדר כריך מצה ומרור ואכיל בלא ברכה:
ומאן דבעי לברוכי בתרי ותלתא בתי היכי עביד מברך ברישא בביתא דיליה ואכיל

דף כז:

כל מאי דצריך ומברך ברכת המזון והדר מברך לכל חד וחד בביתיה ושתי אינהו כסא דקדושא ואגדתא ואכלי מצה וירקי ואיהו לא אכיל בהדייהו ולא מידי ושביק להו למגמר סעודתייהו ומברכי אינהו ברכת המזון והדר אזיל לביתא אחרינא ועביד הכין וכן לכל ביתא וביתא ולבסוף אזיל לביתיה וגמר הלילא ושתי כסא דהלילא דגמרינן להא מילתא מהא דתניא (ר"ה כט.) כל הברכות כולן אע"פ שיצא מוציא חוץ מברכת הלחם וברכת הפירות שאם לא יצא מוציא ואם יצא אינו מוציא ובעי רחבה ברכת הלחם של מצה שהיא המוציא וברכת היין של קידוש היום שהיא בפה"ג מהו כיון דחובה הוא מפיק או דילמא ברכה לאו תיבה ופשטינן לה מהא דאמר רב אשי כי הוינן בי רב [12]פפא הוה מקדש לן וכי הוה אתי אריסיה מדברא הדר מקדש ליה ושמעינן מינה שאע"פ שבירך לעצמו המוציא על המצה שהיא חובה כי איכא מאן דלא שמע ולא נפיק ידי חובתיה הדר ומברך ליה בין המוציא בין על אכילת מצה בין בפה"א בין על אכילת מרור בין בורא פה"ג כולהו חד טעמא אינון דמצוה נינהו וכן הלכה ואיהו כיון דבריך ליה ברכת המזון לא ליטעום מידי דקיי"ל דאין מפטירין לאחר מצה אפיקומן ואי בעי לאקדומי

[12] בר"ה איתא פפי

להנהו בתי ברישא ומברך להו לא אכיל ולא טעים מידי בהדייהו והדר לביתיה ומקדש הרשות בידו ושפיר דמי:

אמר רבא מצה בזמן הזה דאורייתא ומרור דרבנן מאי שנא מרור דכתיב (שמות יב) על מצות ומרורים יאכלוהו בזמן דאיכא פסח אין בזמן דליכא פסח לא מצה נמי הא כתיב על מצות ומרורים יאכלוהו מצה הדר אהדריה קרא דכתיב (שמות י"ב:י"ח) בערב תאכלו מצות:

תניא כוותיה דרבא (דברים ט"ז:ז'-ח') ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת לי"י אלהיך מה שביעי רשות אף ששת ימים רשות מ"ט הוה דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא יכול אף לילה הראשון רשות ת"ל על מצות ומרורים יאכלוהו אין לי אלא בזמן שבית המקדש קיים בזמן שאין בית המקדש קיים מנין ת"ל בערב תאכלו מצות הכתוב קבעו חובה.

ירושלמי בשבועות בפ"ג שבועה שלא אוכל מצה אסור לאכול מצה בלילי הפסח שבועה שלא אוכל מצה בלילי הפסח לוקה ואוכל מצה בלילי הפסח שבועה שלא אשב בצל אסור לישב בצל סוכה שבועה שלא אשב בצל סוכה לוקה ויושב בצל סוכה:

כתוב[13] בסיפרי דבי רב (במדבר ו) מיין ושכר יזיר לעשות יין מצוה כיין הרשות וכו' (דף קכא.) רבי שמלאי איקלע לבי פדיון הבן בעו מיניה על פדיון הבן ודאי אבי הבן מברך שהחיינו מאן מברך כהן מברך דקא מאטי הנאה לידיה או דילמא אבי הבן מברך דקא עביד מצוה לא הוה בידיה אתא שאיל בי מדרשא אמרו ליה אבי הבן מברך שתים והלכתא אבי הבן מברך שתים ומיחייבין למימני יומי דשבעה שבועי מאורתא דחמיסר בניסן נגהי שיתסר דכתיב (ויקרא כג) וספרתם לכם ממחרת השבת (מנחות סה:) ות"ר וספרתם לכם כל אחד ואחד מונה לעצמו ממחרת השבת ממחרת יו"ט ותנ"ה[14] (ויקרא כג) מיום הביאכם תספרו יכול יקצור ויביא ויספור אימתי שירצה ת"ל (דברים טז) מהחל חרמש בקמה

דף כח.

תחל לספור יכול יקצור ויספור ויביא אימתי שירצה ת"ל מיום הביאכם תספרו חמשים יום יכול יקצור ביום ויביא ביום ויספור ביום ת"ל (ויקרא כ"ג:ט"ו) שבע שבתות תמימות

[13] כ"ה בנזיר דף ג: ודף ה.
[14] שם סו.

תהיינה אימתי הן תמימות בזמן שהוא מתחיל מבערב הא כיצד קצירה וספירה בלילה והבאה ביום:
וכי היכי דמצוה למימני יומי ה"נ מצוה למימני שבועי דאמר אביי מצוה למימני יומי ומצוה למימני שבועי:
ואסיר לן למיכל חדש עד אורתא דשבסר בניסן נגהי תמניסר דכתיב (ויקרא כ"ג:י"ד) ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו ותנן (ערלה פ"ג) החדש אסור מן התורה בכ"מ ואמרינן בגמרא (מנחות דף סח:) אמר רבינא אמר' לי אם אבוך אכיל באורתא דשבסר נגהי תמניסר סבר לה כרבי יהודה דאמר והלא מן התורה הוא אסור שנאמר (ויקרא כ"ג:י"ד) עד עצם היום הזה עד עצומו של יום וקא סבר עד ועד בכלל וחיישינן לספיקא הילכך שבסר דספיקא דשיתסר הוא לא אכיל עד אורתא וכן הלכתא:

סליק פירקא וסליקא מסכת דפסח ראשון